

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
«___»_____ 202_ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за бакалаврською програмою «Податкова та митна справа»
на тему « **Непрямі податки та їх роль у формуванні доходної частини**
бюджетів України »

Виконавець:

студентка 42 групи ФФБС

Алексін Єлизавета Анатоліївна _____
/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор кафедри фінансів

Слатвінська Марина Олександрівна _____
/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ ТА ЇХ МІСЦЕ В ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ	6
1.1. Визначення непрямих податків та їх відмінності від прямих податків	6
1.2. Організаційно-законодавчі засади стягнення непрямих податків.....	10
до бюджетної системи	10
1.1. Переваги та недоліки непрямих податків	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ НАДХОДЖЕНЬ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ.....	30
2.1. Моніторинг надходжень непрямих податків до бюджету України.....	30
2.2. Дослідження динаміки надходжень непрямих податків до бюджету міста Одеси	35
2.3. Оцінка податкового потенціалу територій України в контексті непрямих податків.....	41
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ УКРАЇНИ	54
3.1. Аналіз проблем, пов'язаних зі збором та стягненням непрямих податків ...	54
3.2. Проблемні аспекти та шляхи вдосконалення правового регулювання непрямих податків в Україні з урахуванням досвіду країн ЄС	65
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80

ВСТУП

Історична та економічна сутність сучасних держав, таких як Україна, полягає в тому, що їх існування неможливе без отримання доходів, які дозволяють виконувати та фінансувати функції, покладені на ці держави. Загалом, ефективне функціонування та реалізація всіх напрямків державної діяльності в усіх сферах залежать від наповненості бюджетів усіх рівнів та фінансової стабільності держави загалом. Дослідження та аналіз основних джерел наповнення бюджетної системи є актуальним аспектом, враховуючи, що висока динамічність розвитку в усіх сферах сучасного суспільства впливає на необхідність своєчасного аналізу та моніторингу для вчасного реагування на проблемні питання та відповідності реаліям сучасної фінансової політики та всіх її проявів. Ефективна робота ринкової економіки можлива тільки за умови залучення до функціонування всіх сфер формування економічної системи країни.

Фінансова стабільність та стійке економічне зростання держави значною мірою залежить від ефективної системи оподаткування. Непрямі податки, зокрема податок на додану вартість (ПДВ) та акцизний збір, відіграють ключову роль у формуванні дохідної частини державного бюджету України. Вони не лише забезпечують значну частку бюджетних надходжень, але й впливають на економічну поведінку споживачів та підприємств, стимулюючи або стримуючи певні види економічної діяльності.

Сучасні тенденції глобалізації та інтеграції України у світову економіку вимагають адаптації податкової політики до міжнародних стандартів. Це стосується і непрямих податків, які мають бути конкурентоспроможними та сприяти розвитку національної економіки. В умовах обмежених фінансових ресурсів держави важливо забезпечити ефективне адміністрування непрямих податків та мінімізувати податкові ухилення, що є важливими чинниками для наповнення бюджету.

Дослідження ролі непрямих податків у формуванні дохідної частини бюджету України набуває особливої актуальності в контексті сучасних викликів економічної кризи, спричиненої пандемією COVID-19, та військовими конфліктами. Ці фактори

значно впливають на доходи держави, потребуючи гнучкої та ефективної податкової політики.

Непрямі податки не тільки є ключовим елементом ціноутворення та потенційним засобом впливу на попит, але й формують значну частину доходів бюджетної системи держави. Їх важливість та роль у наповненні бюджетів підкреслює актуальність та своєчасність дослідження цієї теми.

Важливе місце в дослідженні теоретичних основ і практичних аспектів непрямого оподаткування займають наукові праці провідних вчених і практиків, зокрема, В.М. Андрущенко, О.М. Бандурка, В.В. Буряковський, О.Д. Василик, М.І. Вдовиченко, В.П. Вишневський, Т.А. Власенко, М.Я. Дем'яненко, О.М. Десятнюк, В.С. Загорський, Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, М.П. Кучерявенко, В.В. Макаренко, П.В. Мельник, В.М. Опарін, І.О. Луніна, І.О. Лютий, К.В. Павлюк, Г.О. П'ятаченко, А.М. Соколовська, В.М. Суторміна, Л.Л. Тарангул, В.М. Федоров, В.М. Федосов, С.І. Юрій та ін.

Метою дослідження даної кваліфікаційної роботи є вивчення теоретичних і організаційних основ системи непрямого оподаткування та розробка рекомендацій щодо її вдосконалення для ефективного формування доходної бази бюджетів України.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні задачі:

- дослідити сутність та необхідність непрямих податків;
- розглянути організаційно-законодавчі засади стягнення непрямих податків до бюджетної системи;
- провести аналіз ролі непрямих податків у формуванні доходів бюджетної системи України;
- здійснити моніторинг стану надходження непрямих податків до бюджетної системи України;
- узагальнити зарубіжний досвід здійснення непрямого оподаткування;
- розробити рекомендації щодо шляхів удосконалення системи непрямого оподаткування в Україні в контексті формування доходної бази бюджетів України.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є система непрямого оподаткування, а предметом є комплекс економічних відносин, які виникають у процесі формування доходів бюджетної системи України через надходження від непрямих податків.

Під час написання кваліфікаційної роботи були використані законодавчі акти та нормативні документи, які регулюють систему непрямого оподаткування і визначають основи для зарахування податків до бюджетної системи. Зокрема, були враховані закони та постанови Державної податкової служби України, звіти Рахункової палати та Державної митної служби України, а також матеріали Міністерства фінансів України та Державної служби статистики України, наукова література та аналітичні матеріали.

Дослідження проводилося з урахуванням взаємозв'язку економічних процесів у країні, а також використовувалися різноманітні методи, такі як структурно-логічний аналіз, аналіз й синтез, індукція й дедукція, історичний метод та порівняльні статистичні характеристики.

Взято участь у різних студентських конференціях та наукові результати напрацювань були опубліковані.

Структура кваліфікаційної роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальна кількість сторінок складає: *81 сторінка, із них 72 сторінки основного тексту. Робота містить 11 таблиць та 9 рисунків, додатки викладено на сторінках, список використаних джерел містить 42 найменування.*

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ ТА ЇХ МІСЦЕ В ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ

1.1.Визначення непрямих податків та їх відмінності від прямих податків

За економічним змістом податки — це інструмент державного розподілу і перерозподілу доходів та фінансових ресурсів.

Податок — це обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку [1].

Податки, як особлива форма взаємозв'язків між державою та суб'єктами економіки, відіграють ключову роль у регулюванні їх діяльності державою.

Податкові системи багатьох країн світу, включаючи Україну, базуються на взаємодії прямих та непрямих податків. Прямі податки накладаються безпосередньо на доходи або майно платників, тоді як непрямі податки сплачуються споживачами товарів та послуг і включаються в ціну товару або є частиною тарифу на послуги у вигляді надбавки. У випадку прямого оподаткування податкові відносини виникають безпосередньо між державою та платниками податків, тобто платники сплачують податок безпосередньо до бюджету. У випадку непрямого оподаткування суб'єктом таких відносин є продавець товару чи послуги, який виступає посередником між державою і кінцевим споживачем, що фактично є платником податку.

В першу чергу слід дати визначення терміну «непрямі податки». За одним з трактувань, непрямі податки, на відміну від прямих, визначаються як ті, що стягуються не на основі стабільних або постійних даних (наприклад, розмір і вартість майна), а у зв'язку з різними подіями, моментами або діями (наприклад, кількість вироблених чи реалізованих товарів, цінностей).

Дане визначення, за своєю суттю, відповідає прийнятому для цілей міжнародної статистики Євростатом визначенням непрямих податків. Зокрема, в ньому непрямі податки - це податки, що відносяться до однієї з трьох груп:

1) віднімаються податки, безпосередньо пов'язані з виручкою від реалізації товарів (робіт, послуг), але віднімається з виручки від реалізації товарів (робіт,

послуг), що збираються підприємствами, але повністю переносяться на кінцевих споживачів;

2) всі податки і збори, пов'язані з виробництвом і - пов'язані з виручкою від реалізації продукції і не віднімаються з неї; - не зв'язані з виручкою від реалізації;

3) примусові, безоплатні платежі в бюджет, пов'язані з виробництвом, імпортом товарів і послуг, наймом, володінням або використанням землі, будівель або інших активів, які використовуються у виробництві незалежно від вартості вироблених або проданих товарів і послуг [2].

Визначення непрямих податків, запропоноване Євростатом, є дещо ширшим за перше, але видається недостатньо чітким.

Згідно з ще одним трактуванням (суб'єктивним), непрямі податки — це податки, які спочатку сплачуються одними особами (посередниками), а згодом фактично перекладаються на інших — кінцевих платників (споживачів). Однак на практиці важко чітко відстежити це розмежування між тими, хто вносить податки, і тими, на кого падає їх тягар через механізм перекладання податків, коли особа, зобов'язана сплачувати податок, передає цей обов'язок іншим. Тому більш точним видається визначення непрямих податків з економічної (внутрішньої) точки зору. З цієї позиції, непрямі податки слід розглядати як ті, що стягуються зі споживання, користування або загальних витрат.

Але навіть таке визначення непрямих податків є розмитим.

У зв'язку з вищевикладеним, у класифікації податків, розробленій Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), для уникнення можливої неоднозначності трактування термінів відсутнє поняття «непрямі податки». Натомість використовується термін «податки на товари та послуги».

У свою чергу, до таких відносяться податки:

1) на виробництво, продаж, передачу, оренду, поставку товарів і надання послуг (сюди, зокрема, входять ПДВ, податок на продаж, акцизи, митні збори);

2) на використання товарів або дозвіл на використання товарів або здійснення діяльності (наприклад, податок на транспортний засіб) [3].

Проте, оскільки термін «непрямі податки» має тривалу історію застосування, він продовжує використовуватися на практиці. Однак у сучасних зарубіжних наукових джерелах його часто замінюють терміном «податки на споживання» (consumption taxes), який точніше відображає сутність цієї категорії податків, замість акценту на перенесенні їх сплати з виробників на кінцевих споживачів.

Податкова система включає різноманітні види податків, які можна класифікувати за різними ознаками. Серед них основну групу становлять прямі та непрямі податки.

Прямі податки спрямовані на оподаткування доходу або майна особи, що підлягає оподаткуванню. Вони стягуються безпосередньо з платника податку, який самостійно зобов'язаний розраховувати та сплачувати ці податки.

Непрямі податки є податками на товари та послуги, які включаються в ціну товарів або враховуються в тарифах на послуги. При цьому власник товару або постачальник послуг включає податкові суми в ціну своїх товарів або послуг, а потім перераховує їх до держави. Отже, ці податки переносяться на кінцевого споживача через ціни на товари та послуги.

Таким чином, прямі податки сплачуються особисто платником податків, в той час як непрямі податки включаються у вартість товарів та послуг і переносяться на споживача. Ця класифікація дозволяє розрізнити форму оподаткування та особливості їхнього збору.

Непрямі податки відрізняються від прямих податків тим, що вони не прив'язані безпосередньо до доходу чи майна платника. Об'єктом оподаткування є товари або послуги, кількість яких постійно збільшується. Платниками непрямих податків є як покупці, так і продавці. Значна частина цих податків включається продавцем у вартість товару або послуги. Особливо великі можливості для збільшення цін на значну суму податку мають підприємства-монополісти. У разі наявності інтенсивної конкуренції в галузі та наявності багатьох альтернативних товарів, непрямий податок розподіляється у певній пропорції між продавцями та покупцями цих товарів (послуг).[4]

У світі існують такі види непрямих податків, як акцизи, фіскальна монополія і мито.

Систему непрямого оподаткування в Україні формують такі три податки, як:

- податок на додану вартість (ПДВ), порядок справляння якого регламентується Розділом V Податкового кодексу України (ПКУ) [1];
- акцизний податок, порядок справляння якого регламентується Розділом VI ПКУ [1];
- мито, порядок справляння якого регламентується ПКУ [1] та Митним кодексом України (МКУ) [5].

ПДВ є формою акцизу, яка має переваги багаторівневого податку з обороту, оскільки оподатковує всі стадії руху товару. Однак, він усуває основний недолік цього підходу - кумулятивний ефект.

Акцизний податок - непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених ПКУ як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції);

Мито є формою митного платежу, який стягується з товарів, що перетинають митний кордон держави, незалежно від того, чи їх вивозять, чи транзитом проходять крізь територію.

На відміну від прямих непрямі податки складають найбільшу частину доходів бюджету. Це обумовлено тим, що ухилення від непрямого податку практично неможливе, тому що сума податку утримується в ціні товару, що купується на ринку.[6]

Головною особливістю непрямих податків є їх потенціал як інструментів регулювання цін. Це означає, що держава може впливати на рівень цін, що має прямий вплив на реальний дохід споживачів. Зміна ставок податку на додану вартість (ПДВ) дозволяє державі стимулювати попит споживачів у періоди економічних криз або, навпаки, стримувати його в періоди надмірного економічного зростання. Збільшення ставок акцизного податку дозволяє державі зменшити споживання шкідливих товарів. Також, шляхом встановлення митних ставок, держава може регулювати обсяги експорту та імпорту, сприяючи

збільшенню експорту та захищаючи вітчизняних виробників від конкуренції з боку імпортованих товарів. Непрямі податки не лише забезпечують надходження коштів до державного бюджету, але й використовуються як інструмент регулювання цін та споживання, що дозволяє державі впливати на економічні процеси та доходи населення. [7]

1.2. Організаційно-законодавчі засади стягнення непрямих податків до бюджетної системи

Податки та їх функції в економіці та бюджетному процесі відображають складні економічні відносини в державі. Вони впливають на розподіл доходів та ресурсів, а також на формування бюджету. Ці відносини реалізуються через податкову та бюджетну політику, що включає в себе різні інструменти, такі як податкові ставки, способи оподаткування та пільги.

Податковий механізм, як сукупність організаційно-правових норм та методів управління оподаткуванням, відображає ці взаємозв'язки. Держава регулює його шляхом введення відповідних юридичних норм, які закріплені у Податковому кодексі України. Крім того, вона контролює взаємодію податкового механізму з бюджетною системою через Бюджетний кодекс України.

Отже, податкове та бюджетне законодавство, податкова та бюджетна політика, а також податковий механізм визначають роль та значення податків у суспільстві та у наповненні бюджетної системи, і є тісно пов'язані з діяльністю держави як регулятора та законотворця.

Система непрямого оподаткування в Україні визначає розподіл доходів серед населення з використанням сальдового методу. У процесі еволюції ринкової економіки податки на споживання стали ефективним інструментом мобілізації та значного збільшення валового внутрішнього продукту, який впливає на бюджетну систему України. Надходження від непрямих податків стають значним джерелом формування доходів Державного бюджету України.

Загалом, за економічною природою можна розподілити непрямі податки на наступні категорії:

- акцизи;

- мита.

Акцизи – це форма непрямого оподаткування, яка застосовується до операцій з реалізації товарів та послуг. Вони встановлюються у вигляді додаткової суми до ціни продажу товарів чи послуг. У системі оподаткування України використовуються два типи акцизів: податок на додану вартість та акцизний податок.

Відповідно до ст. 180 розділу V Податкового кодексу України, платниками податку на додану вартість вважається [8]:

1) будь-яка особа, що провадить або планує провадити господарську діяльність і реєструється за своїм добровільним рішенням як платник податку;

2) будь-яка особа, що зареєстрована або підлягає реєстрації як платник податку;

3) будь-яка особа, що ввозить товари на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню, та на яку покладається відповідальність за сплату податків у разі переміщення товарів через митний кордон України відповідно до Митного кодексу України,

4) особа, що веде облік результатів діяльності за договором про спільну діяльність без утворення юридичної особи;

5) особа - управитель майна, яка веде окремий податковий облік з податку на додану вартість щодо господарських операцій, пов'язаних з використанням майна, що отримане в управління за договорами управління майном.

Для цілей проведення процесу оподаткування, господарські відносини між управителем майна з власної господарської діяльності та його діяльності з управління майном прирівнюються до відносин на основі окремих цивільно-правових договорів. Норми підпункту ПКУ не поширюються на управителів майна, які реалізують управління активами інститутів спільного інвестування, фондів банківського управління, фондів фінансування будівництва та фондів операцій з нерухомістю, створених відповідно до закону;

6) особа, що проводить операції з постачання конфіскованого майна, знахідок, скарбів, майна, визнаного безхазяйним, майна, за яким не звернувся

власник до кінця строку зберігання, та майна, що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходить у власність держави (у тому числі майна, визначеного у статті 243 Митного кодексу України), незалежно від того, чи досягає вона загальної суми операцій із постачання товарів/послуг, а також незалежно від того, який режим оподаткування використовує така особа згідно із законодавством;

7) особа, що уповноважена вносити податок з об'єктів оподаткування, що виникають внаслідок поставки послуг підприємствами залізничного транспорту з їх основної діяльності, що перебувають у підпорядкуванні платника податку в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

8) особа - інвестор (оператор), який веде окремий податковий облік, пов'язаний з виконанням угоди про розподіл продукції.

В Україні податок на додану вартість закріплено за двома ставками [8]:

Ставки податку встановлюються від бази оподаткування в таких розмірах:

а) 20 %;

б) 0 %;

в) 7 % по операціях з:

- постачання на митній території України та ввезення на митну територію України лікарських засобів, дозволених для виробництва і застосування в Україні та внесених до Державного реєстру лікарських засобів, а також медичних виробів за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

- постачання на митній території України та ввезення на митну територію України лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання, дозволених для застосування у межах клінічних випробувань, дозвіл на проведення яких надано центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я".

Податок становить 20 %, 7 % бази оподаткування та додається до ціни товарів/послуг.

Операції, що підлягають оподаткуванню за нульовою ставкою:

- вивезення товарів за межі митної території України:

а) у митному режимі експорту;

б) у митному режимі реекспорту, якщо товари поміщені у такий режим відповідно до пункту 5 частини першої статті 86 Митного кодексу України;

в) у митному режимі безмитної торгівлі;

г) у митному режимі вільної митної зони.

Товари вважаються вивезеними за межі митної території України, якщо таке вивезення підтверджене в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, митною декларацією, оформленою відповідно до вимог Митного кодексу України.

- постачання товарів:

а) для заправки або забезпечення морських суден, що:

використовуються для навігаційної діяльності, перевезення пасажирів або вантажів за плату, промислової, риболовецької або іншої господарської діяльності, що провадиться за межами територіальних вод України;

використовуються для рятування або подання допомоги в нейтральних або територіальних водах інших країн;

входять до складу Військово-Морських Сил України та відправляються за межі територіальних вод України, у тому числі на якірні стоянки;

б) для заправки або забезпечення повітряних суден, що:

виконують міжнародні рейси для навігаційної діяльності чи перевезення пасажирів або вантажів за плату;

входять до складу Повітряних Сил України та відправляються за межі повітряного кордону України, у тому числі у місця тимчасового базування;

в) для заправки (дозаправки) та забезпечення космічних кораблів, космічних ракетних носіїв або супутників Землі;

г) для заправки (дозаправки) або забезпечення наземного військового транспорту чи іншого спеціального контингенту Збройних Сил України, що бере участь у миротворчих акціях за кордоном України, або в інших випадках, передбачених законодавством;

г) магазинами безмитної торгівлі, відповідно до порядку, встановленого Кабінетом Міністрів України. У разі подальшого вивезення таких товарів за межі

митної території України податок не справляється (у тому числі за нульовою ставкою).

Існують певні операції, які не підлягають оподаткуванню, такі як:

- Продаж продуктів дитячого харчування та товарів для немовлят, перелік яких затверджений урядом;
- Надання освітніх послуг різного рівня (вища, середня, професійно-технічна, дошкільна), включаючи навчання аспірантів, докторантів, а також послуги виховання та навчання дітей у різних навчальних та культурно-мистецьких закладах;
- Доставка пенсій, страхових виплат і грошової допомоги населенню на всіх етапах до кінцевого споживача;
- Надання медичних послуг закладами охорони здоров'я та реабілітаційними установами для інвалідів та дітей-інвалідів, які мають відповідну ліцензію;
- Надання реабілітаційних послуг інвалідам та дітям-інвалідам, а також видача путівок на санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок на території України особам віком до 18 років, інвалідам та дітям-інвалідам;
- Перевезення пасажирів міським пасажирським транспортом (окрім таксі) за тарифами, встановленими законодавством. Примітка: ця норма не поширюється на послуги з прокату пасажирського транспорту;
- Надання культових послуг та предметів культового призначення релігійними організаціями відповідно до переліку;
- Проведення похоронних послуг та надання ритуальних товарів державними та комунальними службами.

Об'єктом оподаткування ПДВ є операції платників податку з [9]:

- Постачання товарів, місце постачання яких знаходиться на митній території України, включаючи передачу права власності на об'єкти застави позичальнику, операції з товарним кредитом та передачу об'єктів фінансового лізингу в користування;
- Надання послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України;

- Імпорт товарів на митну територію України;
- Експорт товарів за межі митної території України;
- Надання послуг з міжнародних перевезень пасажирів, багажу та вантажів різними видами транспорту (залізничним, автомобільним, морським, річковим та авіаційним).

Також, з метою оподаткування ПДВ, розглядаються операції з ввезення та вивезення товарів через будь-які митні режими, визначені Митним кодексом України.

ПДВ є складним податком, що ґрунтується на двох основних концепціях: податковому зобов'язанні і податковому кредиті.

Податкове зобов'язання визначає загальну суму податку, яку платник має сплатити у звітному періоді.

Податковий кредит - це сума, на яку платник має право зменшити своє податкове зобов'язання.

У механізмі сплати ПДВ важливою є дата виникнення податкових зобов'язань та права на податковий кредит.

Для операцій з продажу товарів, робіт або послуг дата виникнення податкових зобов'язань - це дата отримання коштів від покупця або дата відвантаження товарів, виконання робіт або надання послуг.

У випадку фінансової оренди дата виникнення податкових зобов'язань - це дата передачі об'єкта оренди у користування орендарю.

Якщо товари, роботи або послуги оплачуються за рахунок бюджетних коштів, дата виникнення податкових зобов'язань - це дата надходження коштів на рахунок платника податку або дата отримання компенсації.

Податковий кредит складається з податків, які були сплачені або нараховані платником податку у звітному періоді за придбання товарів, робіт або послуг, які відносяться до валових витрат виробництва або основних фондів, що підлягають амортизації.

Суми податку на додану вартість, сплачені (нараховані) платником податку у звітному періоді у зв'язку з придбанням (спорудженням) основних фондів, що

підлягають амортизації, включаються до складу податкового кредиту такого звітного періоду, незалежно від термінів введення в експлуатацію основних фондів, а також від того, чи мав платник податку оподатковувані обороти протягом такого звітного періоду.

У разі здійснення платником податку операції з продажу товарів (робіт, послуг), що звільнені від оподаткування або не є об'єктом оподаткування, суми податку, сплачені (нараховані) у зв'язку з придбанням товарів (робіт, послуг), вартість яких відноситься до складу валових витрат виробництва (обігу) та основних фондів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації, відносяться відповідно до складу валових витрат виробництва (обігу) та на збільшення вартості основних фондів і нематеріальних активів, а також до податкового кредиту не включаються.

У випадках, коли товари (роботи, послуги) частково використовуються у оподатковуваних операціях, а частково ні, до суми податкового кредиту включається та частина сплаченого (нарахованого) податку, яка відповідає частці використання таких товарів (робіт, послуг) у оподатковуваних операціях у звітному періоді.

У випадку, коли платник придбає товари (роботи, послуги), вартість яких не відноситься до валових витрат виробництва (обігу) і не підлягає амортизації, податки, сплачені у зв'язку з таким придбанням, відшкодовуються за рахунок відповідних джерел і не включаються до складу податкового кредиту.

Не допускається включення до податкового кредиту будь-яких витрат з оплати податку, які не підтверджені податковими накладними чи митними деклараціями. При імпорті робіт (послуг) такі витрати мають бути підтверджені актом прийняття робіт (послуг) або банківським документом, що підтверджує перерахування коштів в оплату вартості таких робіт.

Датою виникнення права платника податку на податковий кредит вважається [8]:

1. Дата здійснення першої з подій:

— або дата списання коштів з банківського рахунку платника податку в оплату товарів (робіт, послуг), дата виписки відповідного рахунку (товарного чека) — в рані розрахунків з використанням кредитних дебетових карток або комерційних чеків;

— або дата отримання податкової накладної, що засвідчує, факт придбання платником податку товарів (робіт, послуг).

2. Для операцій із ввезення (пересилання) товарів (робіт, послуг) — дата сплати податку за податковими зобов'язаннями.

Датою виникнення права орендаря (лізингоутримувача) на збільшення податкового кредиту для операцій фінансової оренди (лізингу) є дата фактичного отримання об'єкта фінансового лізингу таким орендарем.

Продаж товарів (робіт, послуг) здійснюється за договірними (контрактними) цінами з додатковим нарахуванням ПДВ. Звітним податковим і розрахунковим документом з ПДВ є податкова накладна.

Податкова накладна складається в момент виникнення податкових зобов'язань продавця у двох примірниках. Оригінал податкової накладної надається покупцю, копія залишається у продавця товарів (робіт, послуг).

Для операцій, що оподатковуються і звільнені від оподаткування, складаються окремі податкові накладні. Для фізичних осіб, не зареєстрованих як суб'єкти підприємницької діяльності, що ввозять товари на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню, оформлення митної декларації прирівнюється до подання податкової декларації.

Податкова накладна видається у разі продажу товарів покупцю на його вимогу. Вона не виписується, якщо обсяг разового продажу товарів не більший двадцяти гривень, у разі продажу транспортних квитків та при виписуванні готельних рахунків.

У разі імпортування товарів документом, що засвідчує право на отримання податкового кредиту, вважається належним чином оформлена митна декларація, яка підтверджує сплату ПДВ.

Суми податку, що підлягають сплаті до бюджету або відшкодуванню з бюджету, визначаються як різниця між загальною сумою податкових зобов'язань, які виникли у зв'язку з будь-яким продажем товарів (робіт, послуг) протягом звітного періоду, та сумою податкового кредиту звітного періоду. Сплата податку проводиться не пізніше двадцятого числа місяця, що настає за наступним періодом.

Якщо за результатами звітного періоду різниця між загальною сумою податкових зобов'язань, що виникли у зв'язку з будь-яким продажем товарів (робіт, послуг) протягом звітного періоду, та сумою податкового кредиту звітного періоду має від'ємне значення, то така сума (як надміру сплачена) підлягає відшкодуванню платнику податку з Державного бюджету України.

Підставою для отримання відшкодування є дані виключно податкової декларації за звітний період.

При наявності в платника податкового боргу минулих звітних періодів зі сплати податку на додану вартість (у тому числі відстроченого та розстроченого) сума, задекларована платником до відшкодування, зараховується в погашення такої заборгованості.

У разі, коли платник податку має непогашену заборгованість з податку на додану вартість минулих податкових періодів або непогашений податковий вексель, сума експортного відшкодування або її частина направляються на погашення такої заборгованості або зараховуються у рахунок погашення такого векселя.

Відшкодування при настанні терміну проводиться згідно з рішенням платника податку, яке відображене в податковій декларації (одночасно може бути декілька напрямів відшкодування) шляхом:

- перерахування грошових сум з бюджетного рахунку на рахунок платника податку в установі банку, що його обслуговує;
- зарахування суми відшкодування в рахунок платежів з податку на додану вартість;
- зарахування суми відшкодування в рахунок інших податків, зборів (обов'язкових платежів), які надходять до Державного бюджету України.

Товари, які підлягають оподаткуванню акцизним податком, називаються підакцизними товарами. В Україні до них належать: етиловий спирт та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво; тютюнові вироби, тютюн та замінники тютюну для промислового використання; пальне; легкові автомобілі, їх кузови, причепа та напівпричепа, мотоцикла, транспортні засоби, що призначені для перевезення 10 осіб і більше, а також транспортні засоби для перевезення вантажів; електрична енергія.

На відміну від ПДВ платниками акцизного податку, в основному, є тільки виробники підакцизних товарів (резиденти і нерезиденти), у тому числі з давальницької сировини. Подальші продавці включають в ціну товару суму акцизного збору, яка оплачена виробником, але своїх сум не нараховують.

Окрім виробників підакцизних товарів, акцизний податок сплачують:

- Будь-які суб'єкти підприємницької діяльності, які імпортують підакцизні товари на митну територію України;
- Фізичні особи, які є резидентами або нерезидентами, імпортують підакцизні речі або предмети на митну територію України як частину свого супроводжувального або несупроводжувального багажу;
- Юридичні або фізичні особи, які придбають (орендують або іншим чином здобувають право володіння, користування або розпорядження) підакцизні товари від податкових агентів.

Об'єктом оподаткування акцизним податком є реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції); реалізації та/або передачі в межах одного підприємства підакцизних товарів (продукції) з метою власного споживання, промислової переробки, своїм працівникам, а також здійснення внесків підакцизними товарами (продукцією) до статутного капіталу; ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України; реалізації конфіскованих підакцизних товарів (продукції), підакцизних товарів (продукції), визнаних безхазяйними, підакцизних товарів (продукції), за якими не звернувся власник до кінця строку зберігання, та підакцизних товарів (продукції), що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходять у власність

держави; оптового постачання електричної енергії; переобладнання ввезеного на митну територію України транспортного засобу у підакцизний легковий автомобіль; ввезені (імпортовані) на митну територію України, що засвідчені належно оформленою митною декларацією.

Залежно від типу ставки акцизного податку, база оподаткування може варіюватися. Встановлено три види ставок: адвалорні, специфічні та комбіновані (адвалорні та специфічні одночасно).

Ставки акцизного податку є єдиними на всій території України та встановлюються відповідно до ст. 215 ПКУ.

Встановлено такі пільги стосовно акцизного податку:

а) акцизний податок не справляється в разі реалізації підакцизних товарів на експорт за іноземну валюту. Ця пільга підвищує конкурентоспроможність відповідних товарів на зарубіжних ринках, сприяє збільшенню надходжень валютних ресурсів;

б) не підлягає оподаткуванню оборот з реалізації автомобілів спеціального призначення для інвалідів, оплата вартості яких проводиться органами соціального забезпечення, а також легкових автомобілів спеціального призначення (швидка медична допомога, міліція тощо) за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України;

в) акцизний податок не справляється при вивезенні з митної території підакцизної продукції, набутої інвестором у власність на умовах угоди про розподіл продукції;

г) звільняється від сплати акцизного податку імпорт призначених для власного використання розвідувальними органами України техніки, устаткування, майна і матеріалів (у тому числі засобів озброєння, спеціальних технічних та інших засобів, вогнепальної зброї та боєприпасів до неї), оплата вартості яких здійснюється зазначеними органами;

д) встановлені певні пільги щодо справляння акцизного податку в спеціальних економічних зонах, визначених відповідними законами України.

Суми акцизного податку, що підлягають сплаті, визначаються платниками самостійно відповідно до чинного законодавства і сплачуються до бюджету.

Суми податку перераховуються до бюджету платниками акцизного податку протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного граничного строку, передбаченого цим Кодексом для подання податкової декларації за місячний податковий період.

Суми податку з алкогольних напоїв, для виробництва яких використовується спирт етиловий неденатурований, сплачуються при придбанні марок акцизного податку.

Підприємства, які виробляють вина виноградні з додаванням спирту та міцні, вермути, інші зброджені напої з додаванням спирту, суміші із зброджених напоїв з додаванням спирту, суміші зброджених напоїв з безалкогольними напоями з додаванням спирту, сплачують податок при придбанні марок акцизного податку на суму, розраховану із ставок податку на готову продукцію, вироблену з виноматеріалів чи сусла, при виробництві яких використовується спирт етиловий.

Власник готової продукції, виробленої з давальницької сировини, сплачує податок виробнику (переробнику) не пізніше дати відвантаження готової продукції такому власнику або за його дорученням іншій особі.

Умовою відвантаження виробником готової продукції, виробленої з давальницької сировини, його замовнику або за його дорученням іншій особі є документальне підтвердження банківської установи про перерахування відповідної суми податку на поточний рахунок виробника.

Сплата податку в разі ввезення підакцизних товарів на митну територію України.

Податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) сплачується платниками податку до або в день подання митної декларації [10].

При ввезенні маркованої підакцизної продукції на митну територію України податок сплачується при купівлі марок акцизного податку з можливістю доплати,

якщо це необхідно, у день подання митної декларації. Базовий термін для сплати податку відповідає календарному місяцю.

Мита - це непрямі податки на операції з переміщення товарів через митний кордон країни. У системі оподаткування України розрізняють вивізне і ввізне мита.

Мито - це загальнодержавний податок, який встановлюється Податковим та Митним кодексами України. Воно нараховується та сплачується відповідно до цих кодексів, внутрішніх законів та міжнародних договорів, з якими погоджується Верховною Радою України.

В Україні застосовуються такі види мита: [5]

- 1) ввізне мито;
- 2) вивізне мито;
- 3) сезонне мито;
- 4) особливі види мита: спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне, додатковий імпортерний збір.

Платниками мита є: [5]

- 1) особа, яка ввозить товари на митну територію України чи вивозить товари з митної території України у порядку та на умовах, встановлених цим Кодексом;
- 2) особа, на адресу якої надходять товари, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових або експрес-відправленнях, несупроводжуваному багажі, вантажних відправленнях;
- 3) особа, на яку покладається обов'язок дотримання вимог митних режимів, які передбачають звільнення від оподаткування митом, у разі порушення таких вимог;
- 4) особа, яка використовує товари, митне оформлення яких було здійснено з умовним звільненням від оподаткування, не за цільовим призначенням та/або всупереч умовам чи цілям такого звільнення згідно з цим Кодексом, іншими законами України, а також будь-які інші особи, які безпідставно використовують звільнення від оподаткування митом (податкову пільгу);
- 5) особа, яка реалізує або передає у володіння, користування чи розпорядження товари, що були випущені у вільний обіг на митній території України із

звільненням від оподаткування митними платежами, до закінчення строку, визначеного законом;

б) особа, яка реалізує товари, транспортні засоби відповідно до статті 243 Митного Кодексу.

Об'єктами оподаткування митом є: [5]

1) товари, митна вартість яких перевищує еквівалент 150 євро, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за межі митної території України підприємствами;

2) товари, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню митними платежами відповідно до розділу XII Митного Кодексу, а також розділів V та VI Податкового кодексу України;

3) товари, транспортні засоби, що реалізуються відповідно до статті 243 Митного Кодексу.

Датою виникнення податкових зобов'язань із сплати мита у разі ввезення товарів на митну територію України чи вивезення товарів з митної території України є дата подання органу доходів і зборів митної декларації для митного оформлення або дата нарахування такого податкового зобов'язання органом доходів і зборів у випадках, визначених цим Кодексом та законами України.

Базою оподаткування митом товарів, що переміщуються через митний кордон України, є [5]:

1) для товарів, на які законом встановлено адвалорні ставки мита, - митна вартість товарів ;

2) для товарів, на які законом встановлено специфічні ставки мита, - кількість таких товарів у встановлених законом одиницях виміру.

База оподаткування митом товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України в міжнародних поштових та експрес-відправленнях, визначається відповідно до статті 234 Митного Кодексу.

База оподаткування митом товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами, визначається відповідно до Митного Кодексу.

В Україні застосовуються такі види ставок мита: [5]

- 1) адвалорна - у відсотках до встановленої статтею 279 Митного Кодексу бази оподаткування;
- 2) специфічна - у грошовому розмірі на одиницю бази оподаткування, встановлену статтею 279 Митного Кодексу;
- 3) комбінована, що складається з адвалорної та специфічної ставок мита.

Забороняється застосовувати інші, ніж встановлені у частині першій цієї статті, види ставок мита.

Ставки мита, крім сезонного та особливих видів мита, встановлюються виключно законами України з питань оподаткування.

Ввізне мито на товари, митне оформлення яких здійснюється в порядку, встановленому для підприємств, нараховується за ставками, встановленими Митним тарифом України.

Ввізне мито є диференційованим щодо товарів, що походять з держав, які спільно з Україною входять до митних союзів або утворюють з нею зони вільної торгівлі. У разі встановлення будь-якого спеціального преференційного митного режиму згідно з міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, застосовуються преференційні ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України.

До товарів, що походять з України або з держав - членів Світової організації торгівлі, або з держав, з якими Україна уклала двосторонні або регіональні угоди щодо режиму найбільшого сприяння, застосовуються пільгові ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України, якщо інше не встановлено законом.

До решти товарів застосовуються повні ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України.

Ввізне мито на товари, митне оформлення яких здійснюється в порядку, встановленому для громадян, нараховується відповідно до розділу XII цього Кодексу.

Вивізне мито нараховується за ставками, встановленими законом.

Сезонне мито нараховується за ставками, встановленими Законом України "Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції".

Особливі види мита нараховуються за ставками, встановленими рішеннями Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, відповідно до законів України "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту", "Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту", "Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну". [5]

Варто відзначити, що внаслідок воєнного стану та повномасштабного вторгнення на територію України, були внесені зміни до Податкового та Митного кодексів. Ці зміни залишаються в силі до зняття воєнного стану і стосуються регулювання, стягування, розрахунку та адміністрування непрямих податків.

1.1. Переваги та недоліки непрямих податків

У сучасній податковій системі України вагоме місце займають непрямі податки, які є головним джерелом наповнення державного бюджету, а також інструментом впливу на суспільне виробництво.[7]

Перевага непрямих податків полягає насамперед у їх важливості для формування доходів бюджету. Однак це не означає, що вони не виконують регулюючої функції. При вмілому застосуванні, непрямі податки можуть бути ефективним інструментом регулювання економіки. Завдяки відносно простому механізму стягнення, непрямі податки забезпечують стабільні надходження до бюджету. Їх головним недоліком є регресивний характер, тобто обернено пропорційна залежність від платоспроможності споживачів.

Незважаючи на високий рівень адаптації законодавства до гармонізованих норм ЄС, вітчизняна практика адміністрування ПДВ усе ж таки має багато вад і недоліків, про що неодноразово зазначалося в роботах різних фахівців [11].

В теорії оподаткування показано, що непрямі податки характеризуються несправедливістю, оскільки не враховують доходи платників, але вони мають свої переваги. Завдяки простому механізму їх стягнення забезпечує стабільні та значні доходи для бюджетів на всіх рівнях. Психологічно непрямі податки сприймаються

краще, ніж прямі, оскільки вони включені у ціну, тому платник податку не завжди усвідомлює свої витрати. Аналіз економічної літератури дозволяє виокремити основні проблеми механізму стягнення податку на додану вартість (ПДВ) в Україні, серед яких недосконалість законодавства, зниження фіскальної ефективності, високий рівень ставок податку та інші.

Таблиця. 1.2

Переваги та недоліки непрямих податків

Переваги	Недоліки
<i>1. Стабільність:</i> Непрямі податки забезпечують значні та стабільні надходження до бюджету та сприяють економічному стимулюванню.	<i>1. Регресивний характер:</i> Непрямі податки не вважаються справедливими, оскільки їх сума включена в ціну товару, і всі сплачують однакову ставку. Це означає, що незалежно від доходів покупця, він оплачує однакову ціну за товар на ринку.
<i>2. Зручність в адмініструванні:</i> Вони зручні як для платників податків, так і для держави. Платники не відчують безпосереднього податкового навантаження через те, що непрямі податки зазвичай мають невеликі розміри та сплачуються лише при покупках. Зручність також полягає в	<i>2. Невизначеність:</i> Незважаючи на широке коло об'єктів оподаткування, непрямі податки, зокрема акцизи, вимагають оплати за предмети розкоші, нафтові продукти, тютюн та інше. Попит на ці товари не є стійким, тому прогнозування доходів є складним завданням.

тому, що податок "включений у ціну" товару.	
<i>3. Спрощена система сплати:</i> Сплата відбувається автоматично, коли товари (робота, послуги) купуються та продаються. Юридичний платник збирає податок в ході стягнення ціни за товар.	Підвищення цін: Непрямі податки призводять до зростання ціни товарів, навпаки до прямих податків. Визначити точну частку податку, включену до ціни, практично неможливо, тому посередник або юридичний платник зазвичай стягує більше, ніж розмір самого податку. Цей процес є кумулятивним.
<i>4. Складність ухилення від сплати:</i> Їх важко уникнути, оскільки вони вже включені в кінцеву ціну товару. Для уникнення сплати можна лише відмовитися від купівлі товару з включеним непрямим податком. Однак на практиці існують незаконні схеми ухилення від сплати непрямих податків.	<i>4. Відсутність позитивного впливу на громадянську свідомість:</i> Ці податки не сприяють розвитку громадянської свідомості, оскільки платник податків часто навіть не усвідомлює, що сплачує податок, адже він прихований у ціні товару.
<i>5. Широка база оподаткування:</i> Непрямі податки охоплюють великий асортимент товарів, робіт та послуг. Якщо прямі податки можуть одразу мати шкідливі наслідки для соціального та економічного життя, непрямі податки є постійним і незначним для кожної окремої особи	<i>5. Високі ставки ПДВ:</i> Високі ставки податку не стимулюють бізнес, а навпаки, стримують його розвиток. В Україні базова ставка ПДВ є відносно високою – 20% (та 7% на лікарські засоби), що ефективно виконує фіскальну функцію, але фактично не реалізує інші функції податку. Варто зазначити, що

(але значним у сумарному підсумку) джерелом доходу бюджету.	Податковий кодекс України передбачав поступове зниження базової ставки ПДВ до 17%, а згодом і до 15%, однак ця ставка залишається незмінною.
---	--

Джерело: складено автором на основі [11], [12], [13]

Також важливо відзначити, що непрямі податки, особливо за високих ставок, можуть сприяти розвитку корупції. Найпростіший спосіб уникнути оподаткування – не виписувати рахунок за продаж товару (робіт чи послуг) і приймати оплату готівкою. Цей метод залишається ефективним, оскільки покупець не отримує чек і розраховується готівкою, що не фіксує фінансову операцію і призводить до формування значного тіньового грошового ринку. Крім того, слід враховувати недоліки непрямих податків у податковій системі. Один із головних недоліків – відсутність прямої залежності від розміру доходів платників, що має регресивний характер і є однією з основних причин критики з боку науковців і практиків.

К. Маркс вважав податки на споживання податками на бідних і гостро їх засуджував. Групи осіб з низьким рівнем доходу сплачують більшу частку свого доходу як податок, включений у ціну споживчих товарів, порівняно з групами з високими доходами. Тому при впровадженні таких податків важливо враховувати ступінь диференціації населення за рівнем доходів та відносну частку низькооплачуваних категорій населення. [14]

Держава може намагатися зменшити соціальну нерівність, що виникає внаслідок непрямих податків, виключаючи з оподаткування товари першої необхідності. Однак це може привести до проблеми у зборі податків, оскільки швидке та стабільне збирання податків забезпечується оподаткуванням широко використовуваних товарів. Тому державі важливо знайти компромісний підхід до розподілу податкового навантаження, що враховує інтереси всіх членів суспільства.

В сучасних умовах вплив непрямих податків на збільшення цін може мати не лише негативні наслідки, але й сприяти інфляційним процесам. Обмеженість

можливостей використання непрямих податків для підтримки виробництва також розглядається як значний недолік. Хоча деякі можливості впливу на структуру споживання залучаються за допомогою непрямих податків, їх ефективність залежить від механізмів визначення та збору податків. Регулювання споживання через непрямі податки не завжди призводить до позитивних результатів, що підтверджується практикою.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ НАДХОДЖЕНЬ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

2.1. Моніторинг надходжень непрямих податків до бюджету України

У сучасних умовах ефективного управління державними фінансами, особливого значення набуває аналіз та моніторинг надходжень непрямих податків, які становлять значну частку доходів бюджету України. Непрямі податки, такі як податок на додану вартість (ПДВ), акцизи та митні збори, є важливими інструментами у регулюванні економіки, оскільки вони впливають на ціноутворення, споживчу поведінку та імпорتنі операції. Враховуючи їхню значимість, дослідження, спрямоване на моніторинг та аналіз динаміки надходжень цих податків, може допомогти у виявленні потенційних ризиків для фінансової стабільності та вдосконаленні податкової політики держави. Ця робота має на меті детально оцінити поточний стан і тенденції у надходженні непрямих податків, а також визначити ефективність існуючих механізмів їх адміністрування.

Оцінимо надходження непрямих податків до бюджету України:

Таблиця 2.1

Надходження непрямих податків до зведеного бюджету України за останні 10 років, млрд. грн.

Податок	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ПДВ	189	247	330	434	506	418	379	492	467	581
Акцизний податок	45	71	102	121	138	148	142	154	115	190
Ввізне мито	12	40	20	24	28	30	28	33	23	40
Усього непрямих податків	246	358	452	579	672	596	549	679	605	811

Джерело: складено автором на основі [15]

Узагальнюючи дані з усіх трьох видів непрямих податків (ПДВ, акцизний податок, ввізне мито), можна помітити загальний ріст надходжень протягом років. Наприклад, надходження ПДВ зросли з 189 млрд грн в 2014 році до 581 млрд грн в 2023 році.

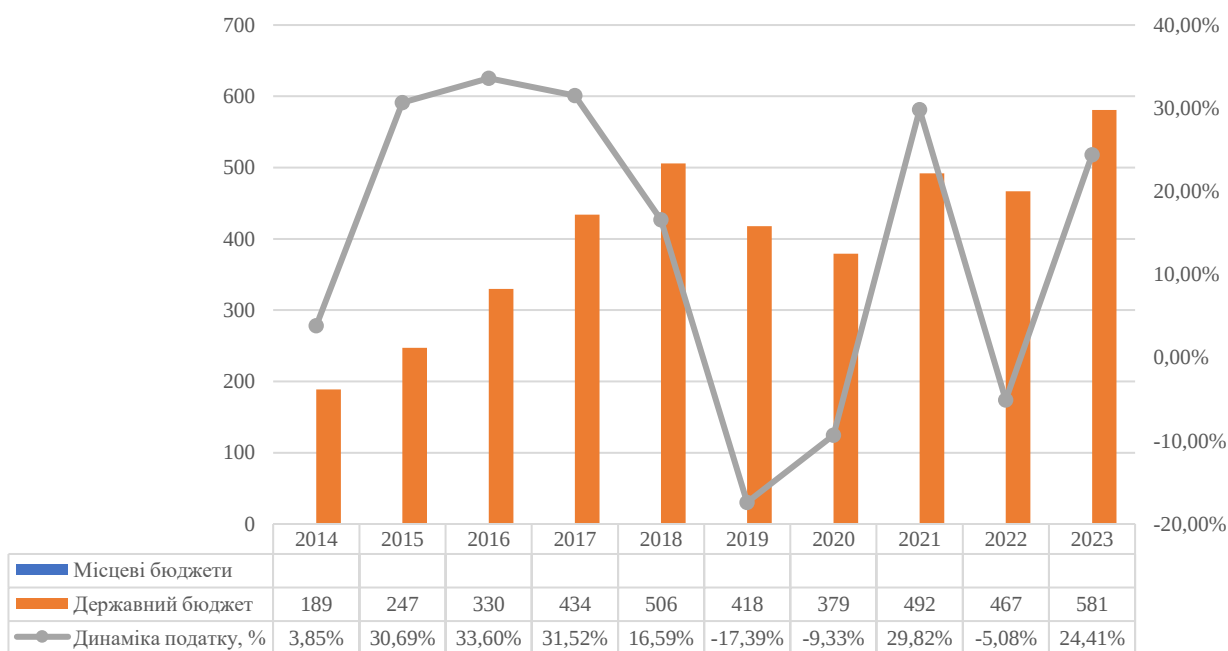
Варто відзначити, що для кожного з видів податків спостерігаються різні темпи зростання. Наприклад, акцизний податок та ввізне мито показують менший ріст порівняно з ПДВ. Це може свідчити про зміну в споживчих та торговельних патернах країни.

Деякі роки можуть відзначатися значними коливаннями у надходженнях, як, наприклад, 2019 рік, коли надходження ПДВ різко зменшилися порівняно з попереднім роком.

Зміни в структурі надходжень також важливі. Наприклад, збільшення частки акцизного податку в загальному обсязі непрямих податків може вказувати на зміни в галузевій структурі економіки або на заходи уряду щодо регулювання певних секторів.

Розглянемо окремо кожен податок. Розпочнемо з ПДВ. На рис. 2.1. наведена динаміка та структура даного податку протягом останніх 10 років.

Рисунок 2.1. Динаміка та структура надходжень ПДВ до бюджету України

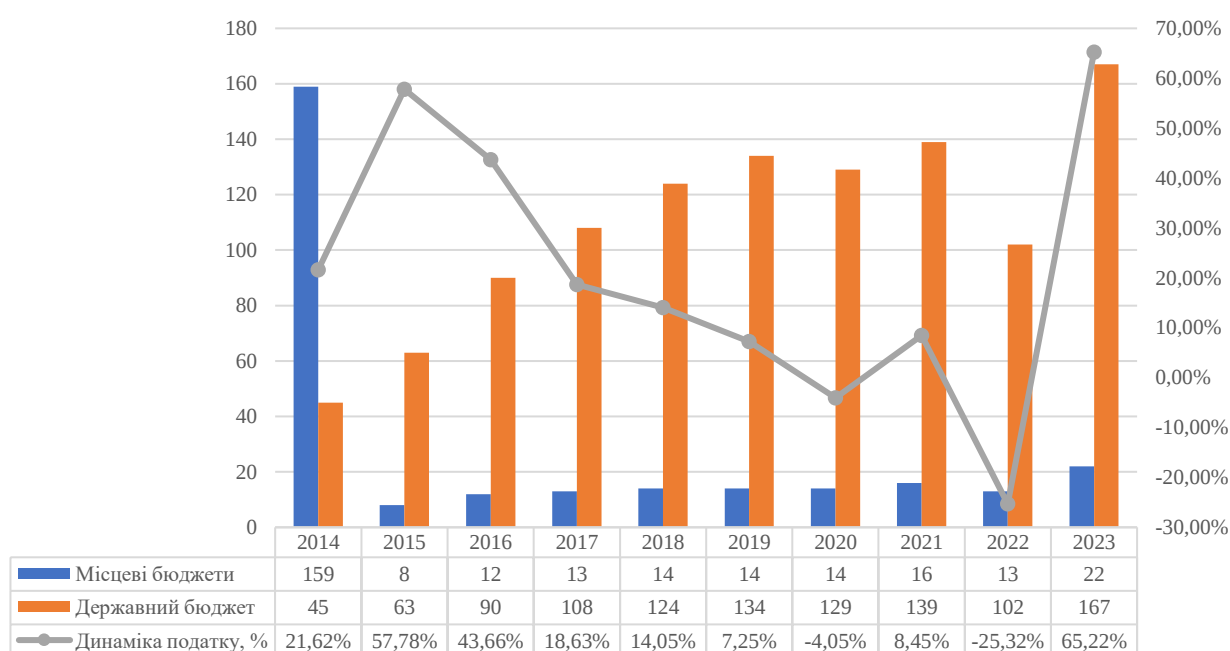
Джерело: складено автором на основі [15]

ПДВ – загальнодержавний податок, тому він надходить лише до державного бюджету України. Спостерігається загальний тенденційний ріст надходжень ПДВ протягом аналізованого періоду. Значення ПДВ зростають з 189 млрд грн у 2014 році до 581 млрд грн у 2023 році. Загалом, спостерігається різка зміна темпів зростання та спадання надходжень ПДВ. Наприклад, у 2019 році спостерігається суттєвий спад на рівні 17,39%, але в 2021 році відбувається різке зростання на 29,82% відносно 2020 року, який внаслідок COVID-19 мав зменшення на рівні 9,33%.

Хоча існують роки зі значними коливаннями, загалом можна відзначити певну стабільність у зростанні надходжень ПДВ, що свідчить про ефективність цього податкового механізму у забезпеченні фінансових потреб держави.

Перейдемо до аналізу акцизного податку.

Рисунок 2.2. Динаміка та структура надходжень акцизного податку до бюджету України

Джерело: складено автором на основі [15]

У 2014 році акцизний податок поступав здебільшого до місцевих бюджетів. Більше того, він не потрапляв до зведеного бюджету, осідаючи в міських, районних та обласних бюджетах. Однак з 2015 року здебільшого акцизний податок -

загальнодержавний. Відмінною особливістю акцизного податку є його розподіл між місцевими та державними бюджетами. Хоча частка акцизного податку, що надходить до державного бюджету, зазвичай перевищує частку до місцевих бюджетів, варто відзначити, що існують роки, коли частка до місцевих бюджетів значно зростає (наприклад, у 2023 році).

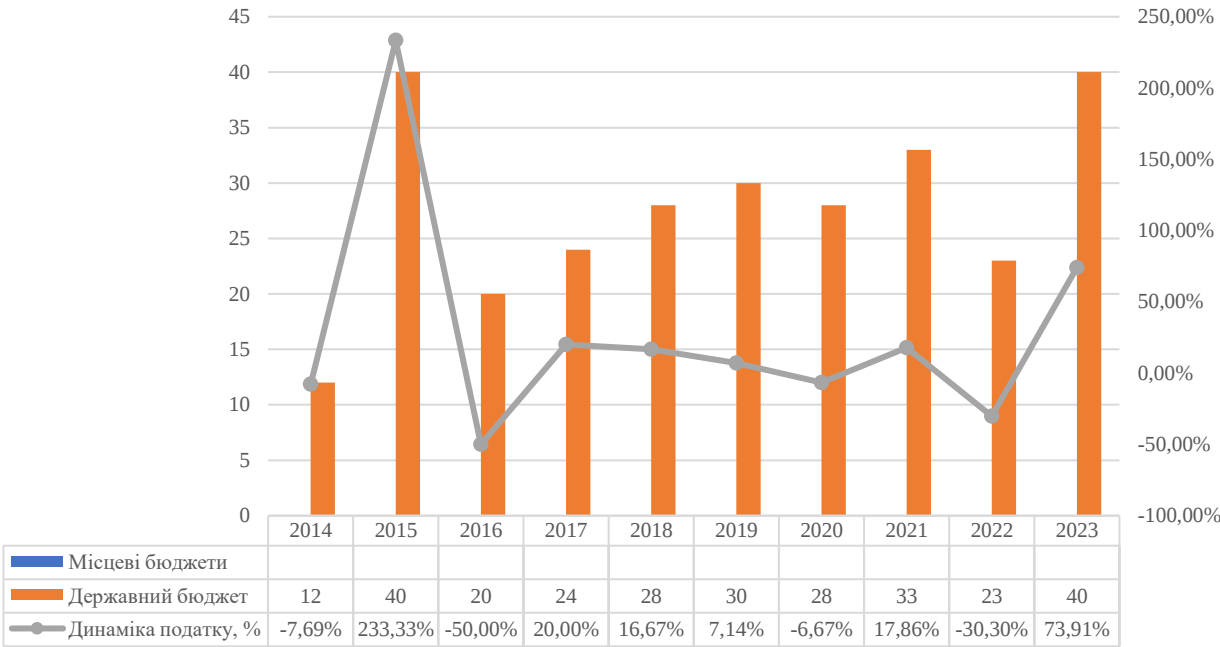
Спостерігається загальний тенденційний ріст надходжень акцизного податку протягом аналізованого періоду. Значення акцизного податку зросли з 45 млрд грн у 2014 році до 167 млрд грн у 2023 році.

Податок від акцизів відзначається меншою стабільністю порівняно з ПДВ. Наприклад, у 2022 році спостерігається різкий спад на рівні 25,32%, але в 2023 році відбувається різке зростання на 65,22%. Дана ситуація пов'язана з початком гострої фази російсько-української війни у 2022 році та адаптацією населення до неї у 2023 році.

Подібно до ПДВ, коливання надходжень акцизного податку можуть бути викликані різними факторами, такими як зміни в економічних умовах, реформи податкової системи, а також зміни в обсягах виробництва і споживання певних товарів. Попри різкі коливання, загальна тенденція росту надходжень акцизного податку свідчить про ефективність цього механізму оподаткування в умовах внутрішнього ринку.

Перейдемо до дослідження ввізного мита.

Рисунок 2.3. Динаміка та структура надходжень ввізного мита до бюджету України

Джерело: складено автором на основі [15]

Ввізне мито – загальнодержавний податок, тому він надходить лише до державного бюджету України. Надходження ввізного мита мають коливальну динаміку протягом аналізованого періоду. Загалом спостерігається тенденція до зростання, особливо в останні роки.

Подібно до інших податків, надходження ввізного мита піддаються коливанням. Наприклад, спостерігаються різкі зміни у 2015 та 2016 роках, а також у 2022 році. Однак у цілому можна відзначити загальну тенденцію до зростання надходжень ввізного мита протягом аналізованого періоду.

Фактори, що впливають на надходження ввізного мита, можуть бути різноманітні, такі як зміни в зовнішній торгівлі, валютні коливання, тарифні політики тощо.

Надходження ввізного мита відображають вплив зовнішніх факторів на економіку країни, тому їхня динаміка може бути менш передбачуваною порівняно з внутрішніми податками.

Загальний аналіз надходжень непрямих податків до бюджету України за останні десять років свідчить про стабільний ріст цих надходжень з року в рік. Податки, такі як ПДВ, акцизний податок та ввізне мито, є важливим джерелом доходів для бюджету на всіх рівнях.

Хоча спостерігаються коливання в рівнях надходжень кожного з цих податків через різноманітні фактори, такі як економічні зміни, реформи податкової системи та міжнародна кон'юнктура, загальна тенденція є позитивною. Ріст надходжень непрямих податків свідчить про певну стабільність у економічному розвитку країни та ефективність податкової політики.

Однак важливо продовжувати вдосконалювати систему збору непрямих податків, щоб забезпечити сталість та прозорість доходів бюджету, а також стимулювати економічний зріст та розвиток.

2.2. Дослідження динаміки надходжень непрямих податків до бюджету міста Одеси

Аналізуючи динаміку надходжень непрямих податків до бюджету міста Одеса, важливо відзначити наступне – серед непрямих податків, які сплачують в бюджет міста, наявний лише акцизний податок, так як усі інші податки – загальнодержавні і не потрапляють до міського бюджету.

Тому для початку дослідимо загалом виконання бюджету міста Одеса за дохідною частиною протягом 2018-2023 рр. (такий період обраний внаслідок відсутності інформації стосовно сплачених до місцевого бюджету податків протягом попередніх років).

Загальна динаміка податкових надходжень до бюджету міста Одеса за досліджуваний період наведена у табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

Загальна динаміка податкових надходжень до бюджету міста Одеса

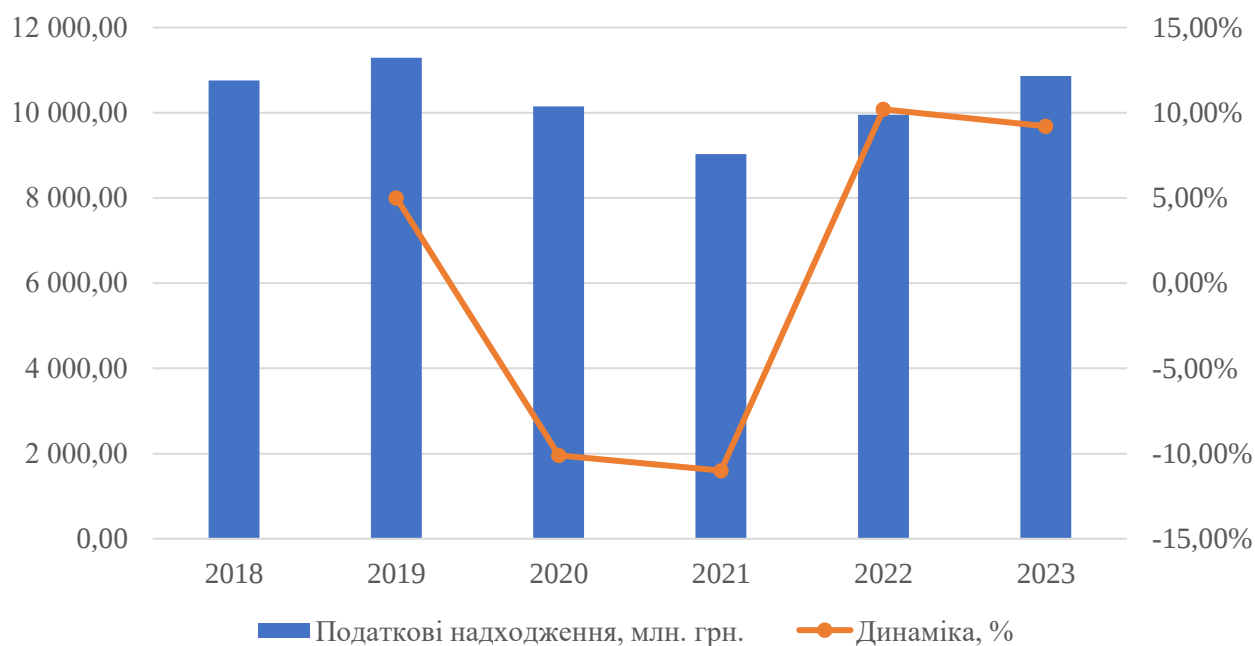
Рік	Податкові надходження, млн. грн.	Динаміка, %
2018	10 754,57	-
2019	11 292,53	+ 5,0%
2020	10 148,80	-10,1%
2021	9 029,76	-11,0%
2022	9 951,30	+ 10,2%
2023	10 862,90	+ 9,2%

Джерело: складено автором на основі [16-21]

На перший погляд можна відзначити, що загальна тенденція вказує на певний коливання у рівнях податкових надходжень протягом років, але загалом спостерігається певний ріст відносно 2018 року. Для наочності відобразимо дану ситуацію на рис. 2.4.

Важливо зазначити, що рівень податкових надходжень до бюджету міста Одеса зазнав коливань від року до року, з позначеним зниженням у 2020 та 2021 роках і після цього - зростанням у 2022 та 2023 роках. Можливі причини коливань можуть бути різноманітними, включаючи економічні фактори, політичні зміни, реформи податкової системи, а також особливості місцевих ринків та бізнес-середовища.

Рисунок 2.4. Загальна динаміка податкових надходжень до бюджету міста Одеса

Джерело: складено автором на основі [16-21]

За останні два роки (2022-2023), надходження податкових коштів до бюджету міста Одеса відзначилися стабільним позитивним ростом, що може свідчити про певну стабілізацію економічної ситуації та ефективність фінансової політики міста. Перейдемо до аналізу динаміки надходжень від єдиного непрямого податку, який потрапляє до бюджету міста Одеса – від акцизного податку.

Таблиця 2.3.

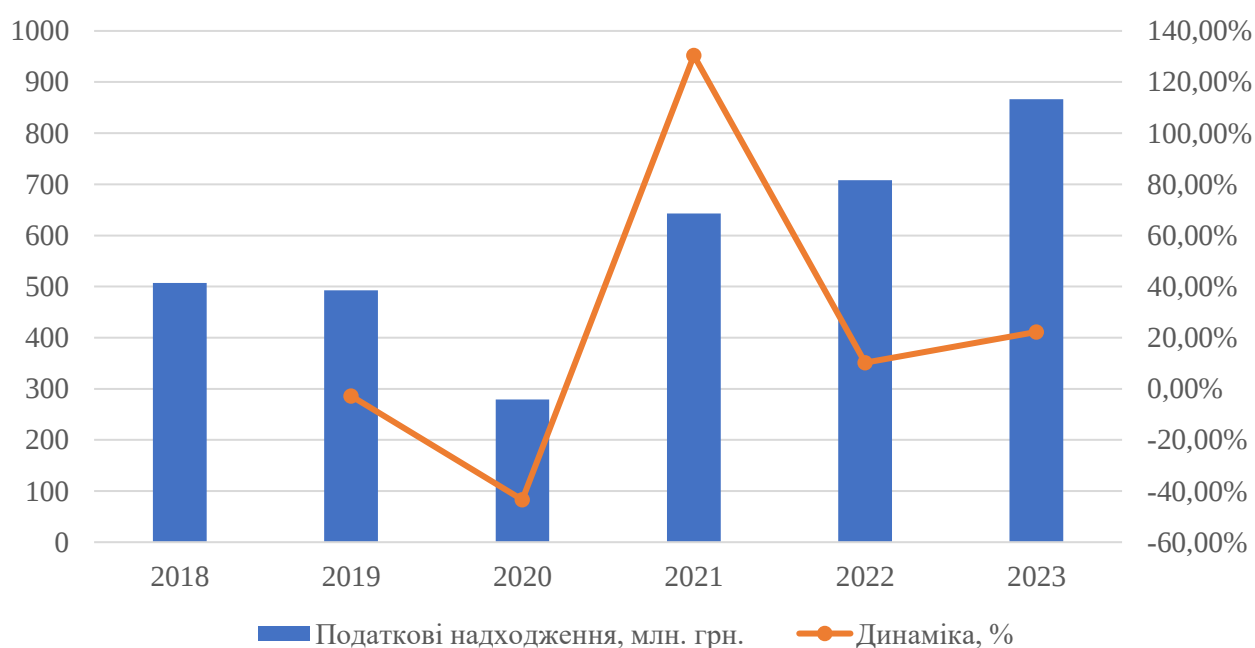
Загальна динаміка надходжень до бюджету міста Одеса від акцизного податку

Рік	Надходження, млн. грн.	Динаміка, %
2018	507,33	-
2019	492,94	- 2,8%
2020	278,90	- 43,4%
2021	642,64	+ 130,4%
2022	708,23	+ 10,2%
2023	866,40	+ 22,3%

Джерело: складено автором на основі [16-21]

Спостерігається значне коливання рівнів податкових надходжень від акцизного податку протягом аналізованого періоду. З 2018 по 2020 рік відбулося різке зниження надходжень, але потім відбулося дуже значне зростання у 2021 році, яке трималося й у наступні роки (рис. 2.5).

Рисунок 2.5. Загальна динаміка надходжень до бюджету міста Одеса від акцизного податку

Джерело: складено автором на основі [16-21]

Варто відзначити, що у 2021 році надходження від акцизного податку відзначилися дуже значним зростанням (+130,4%), що може бути пов'язане зі змінами в законодавстві.

Після року великого зростання у 2021 році, надходження від акцизного податку до бюджету міста Одеса стабілізувалися та показали подальше зростання в наступні два роки.

Коливання у рівнях податкових надходжень можуть бути пов'язані зі змінами в споживчих та виробничих паттернах, змінами в законодавстві щодо оподаткування певних галузей, а також з економічними та соціальними факторами.

Наостанок також дослідимо частку акцизного податку в структурі податкових надходжень міста Одеса (табл. 2.4).

Таблиця 2.4.

Частка акцизного податку в структурі податкових надходжень міста Одеса

Рік	Податкові надходження, млн. грн.	Надходження акцизного податку, млн. грн.	Частка акцизного податку, %
2018	10 754,57	507,33	4,7%
2019	11 292,53	492,94	4,4%
2020	10 148,80	278,90	2,7%
2021	9 029,76	642,64	7,1%
2022	9 951,30	708,23	7,1%
2023	10 862,90	866,40	8,0%

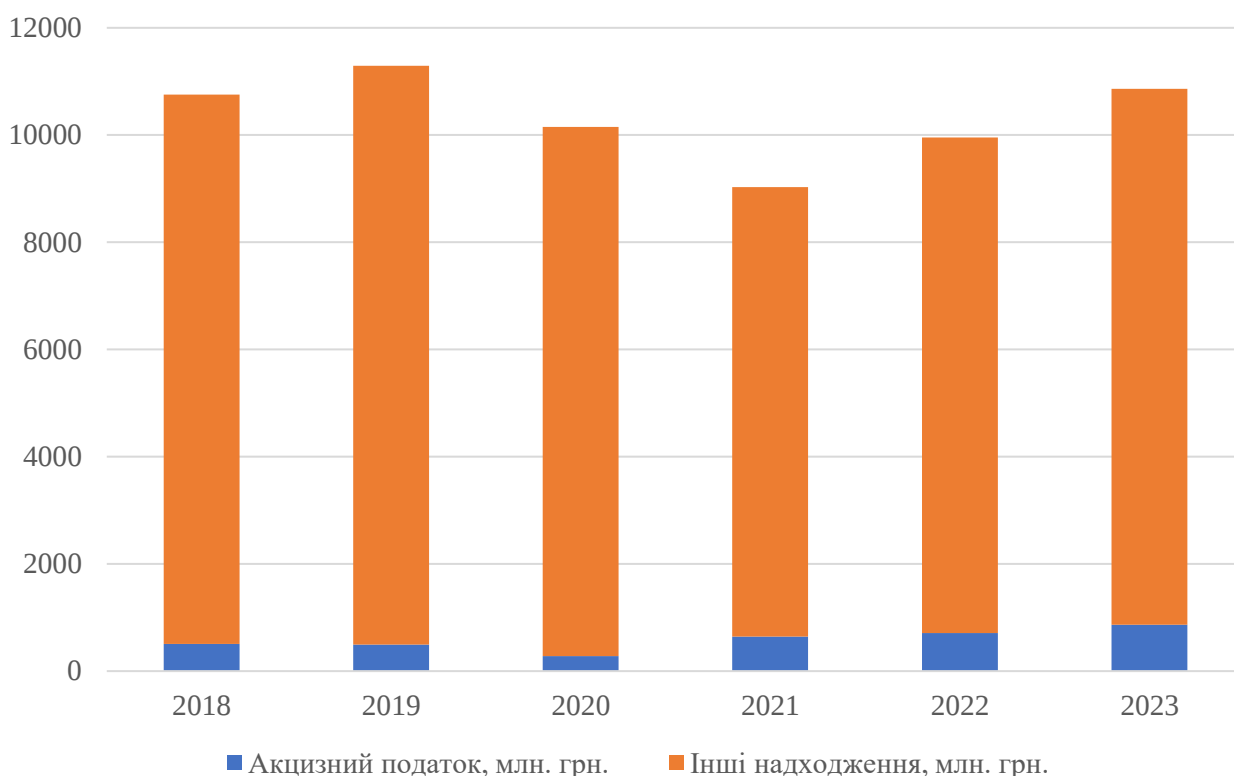
Джерело: складено автором на основі таблиць 2.2-2.3

Спостерігається певна тенденція до зростання частки акцизного податку у загальній структурі податкових надходжень протягом аналізованого періоду. Це свідчить про збільшення важливості акцизного податку як джерела доходів для бюджету міста Одеса (рис. 2.6).

Найбільший приріст частки акцизного податку спостерігається у 2021 році, коли вона зростає до 7,1%. Це може бути пов'язано з реформами податкової системи, змінами у споживчих звичках або з іншими факторами.

У наступні роки (2022-2023) частка акцизного податку продовжила зростати, досягаючи 8,0% у 2023 році. Це свідчить про стабілізацію цього джерела доходів та його подальшу важливість для бюджету міста.

Рисунок 2.6. Частка акцизного податку в структурі податкових надходжень міста Одеса

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.4

У загальному, надходження непрямих податків до бюджету міста Одеси спостерігають тенденцію до зростання протягом аналізованого періоду. Частка акцизного податку у загальній структурі надходжень непрямих податків до бюджету міста Одеси також демонструє зростаючий тренд протягом цього періоду, що свідчить про збільшення важливості цього джерела доходів. Незважаючи на загальний позитивний тренд, спостерігаються різкі коливання у рівнях надходжень непрямих податків, зумовлені різноманітними факторами, включаючи економічні, політичні та соціальні зміни. Останні дані свідчать про певну стабілізацію та подальше зростання надходжень, зокрема від акцизного податку, що свідчить про ефективність податкової політики та стабільність економічної ситуації в місті.

2.3. Оцінка податкового потенціалу територій України в контексті непрямих податків

У сучасних умовах глобалізації та змін економічного середовища, точна оцінка податкового потенціалу територій стає надзвичайно актуальною для формування ефективної фіскальної політики. В Україні, як і в багатьох інших країнах, непрямі податки, такі як податок на додану вартість (ПДВ), акцизні податки та мита, становлять значну частину державного бюджету. Це дослідження має на меті оцінити податковий потенціал регіонів України, зосереджуючись на непрямих податках, що відіграють ключову роль у фіскальних надходженнях. Аналізуватимуться такі фактори, як економічна активність, імпорт та експорт товарів, рівень споживання, ефективність адміністрування податків, демографічні тенденції та спеціалізація регіонів, що разом впливають на здатність територій забезпечувати стабільні податкові надходження.

Розпочнемо з аналізу економічної активності (табл. 2.5).

Таблиця 2.5.

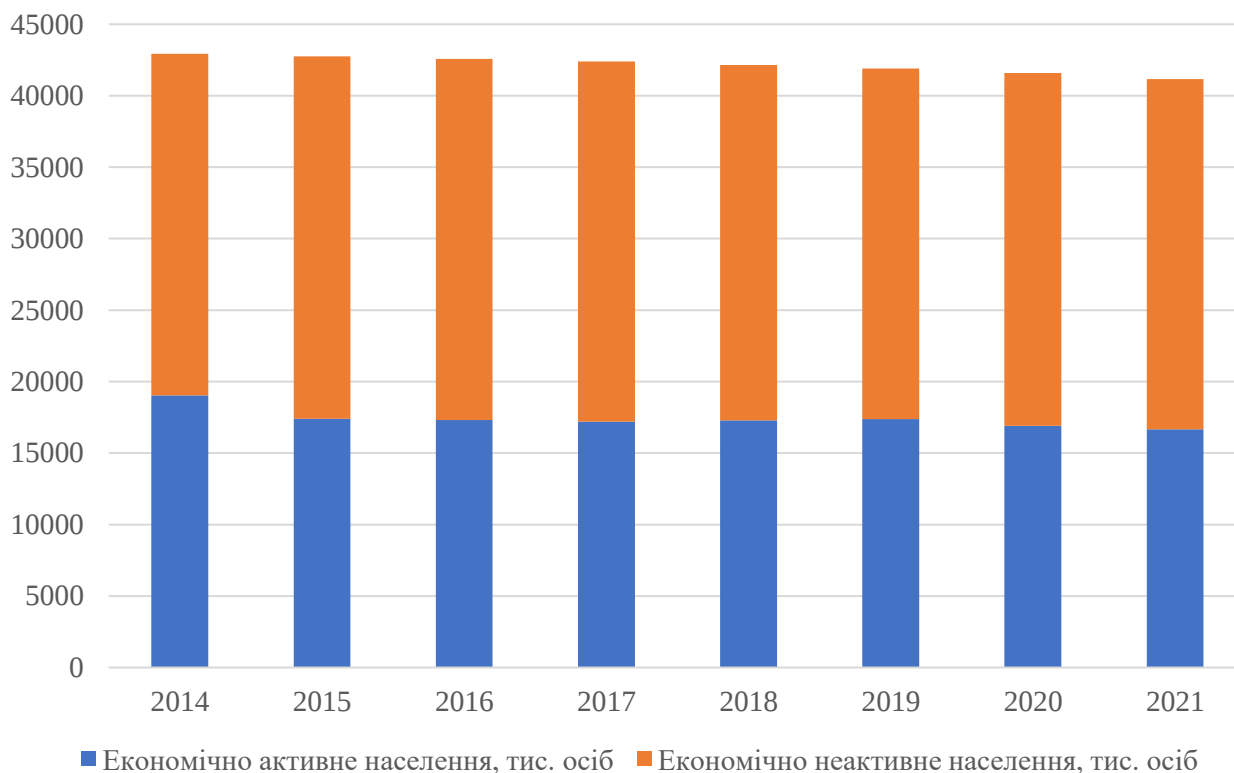
Рівень економічної активності в Україні

Рік	Всього населення, тис. осіб	Економічно активне населення, тис. осіб	Частка економічної активності населення, %
2014	42928,9	19035,2	44,3%
2015	42760,5	17396,0	40,7%
2016	42584,5	17303,6	40,6%
2017	42386,4	17193,2	40,6%
2018	42153,2	17296,2	41,0%
2019	41905,4	17381,8	41,5%
2020	41588,4	16917,8	40,7%
2021	41167,3	16666,8	40,5%

Джерело: складено автором на основі [22]

Перш за все, доцільно зазначити, що внаслідок повномасштабного вторгнення у 2022 році, дані з 2022 року поки не оновлюються. Аналіз даних про рівень економічної активності населення України за період з 2014 по 2021 роки виявляє кілька важливих трендів та змін у динаміці економічної активності.

Рисунок 2.7. Рівень економічної активності в Україні

Джерело: складено автором на основі [22]

Дані свідчать про поступове зменшення загальної чисельності населення з 42,928.9 тисяч у 2014 році до 41,167.3 тисяч у 2021 році. Це зниження може бути викликане такими факторами, як еміграція, низька народжуваність та вища смертність. Кількість економічно активних осіб також знизилася з 19,035.2 тисяч у 2014 році до 16,666.8 тисяч у 2021 році. Це зменшення може бути пов'язане з загальним демографічним спадом, а також зі зростанням частки пенсіонерів і відтоком працездатного населення за кордон.

Частка економічно активного населення від загальної кількості населення знизилася з 44.3% у 2014 році до 40.5% у 2021 році. Це може вказувати на

збільшення кількості осіб, які не залучені до робочої сили, що включає студентів, домогосподарок, пенсіонерів, а також потенційно безробітних.

Незначне зростання частки економічно активного населення з 40.6% у 2016 році до 41.5% у 2019 році може вказувати на деяке відновлення економічної активності, яке, однак, було перерване подіями 2020 року (зокрема, пандемією COVID-19).

Ці тенденції можуть мати значний вплив на економіку України, включаючи зменшення податкових надходжень і збільшення соціального навантаження на працездатну частину населення.

Оскільки економічно активне населення є основним джерелом податкових надходжень через сплату ПДВ, податків на доходи фізичних осіб та інших податків, їх зменшення може призвести до втрати податкових надходжень. Території з більшим спадом в економічній активності можуть відчувати більші фінансові труднощі.

Збільшення частки непрацюючого населення, зокрема пенсіонерів, зменшує базу для збору податків і одночасно збільшує навантаження на соціальні системи. Регіони з вищим процентом старіння населення можуть мати менший податковий потенціал.

Еміграція молоді та висококваліфікованих кадрів залишає регіони без важливих ресурсів для економічного розвитку і податкових надходжень. Території, з яких відбувається масовий відтік кадрів, можуть відчувати зниження в економічній активності і відповідно у податкових надходженнях.

Загальнонаціональні чи регіональні кризи, такі як економічні спади або пандемія COVID-19, можуть значно знижувати податковий потенціал через зменшення економічної активності та споживання. Регіони, що найбільше постраждали від таких подій, можуть відчувати скорочення надходжень до місцевих бюджетів.

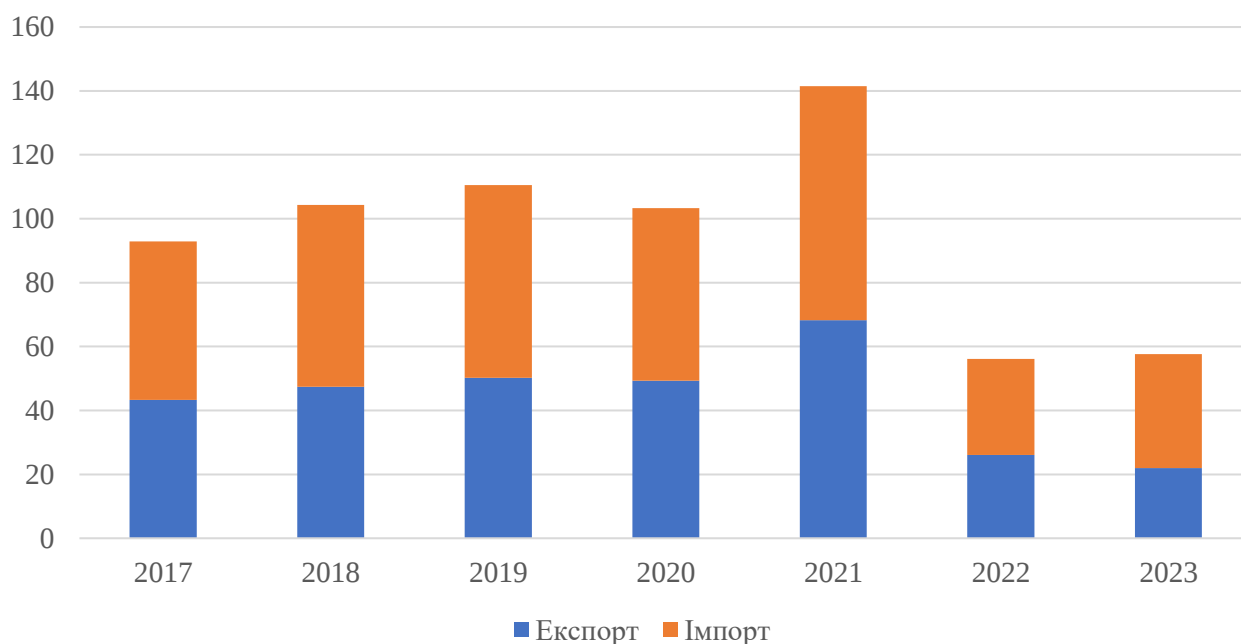
Перейдемо до оцінки податкового потенціалу на основі показників експорту та імпорту.

Таблиця 2.6 – Показники зовнішньої торгівлі України, млрд. дол. США

Рік	Експорт	Імпорт	Товарообіг
2017	43,35	49,54	92,89
2018	47,43	56,88	104,31
2019	50,18	60,39	110,57
2020	49,32	54,03	103,36
2021	68,24	73,28	141,52
2022	26,09	30,03	56,12
2023	21,93	35,66	57,60

Джерело: складено автором на основі [23]

Аналіз даних зовнішньої торгівлі України за період з 2017 по 2023 роки може надати цінну інформацію про податковий потенціал територій країни в контексті непрямих податків, таких як мита, ПДВ на імпортовані товари та акцизи.

Рисунок 2.8. Показники зовнішньої торгівлі України, млрд. дол. США

Джерело: складено автором на основі [23]

В період з 2017 по 2021 рік спостерігалось стабільне зростання експорту та імпорту, що свідчить про підвищену економічну активність і, відповідно, більший потенціал для збору непрямих податків через збільшення обсягів митних зборів та ПДВ на імпорт. Ростуть і товарообіги, що вказує на розширення взаємодії з міжнародними ринками.

Суттєве зниження показників торгівлі у 2022 та 2023 роках пов'язано з повномасштабним вторгненням росії та його впливом на експортно-імпортні операції. Цей спад може негативно вплинути на податковий потенціал, оскільки зменшуються обсяги товарів, що підлягають оподаткуванню непрямыми податками.

Регіони України, які мають розвинену інфраструктуру для зовнішньої торгівлі (морські порти, транспортні вузли), такі як Одеська або Дніпропетровська області, можуть мати вищий податковий потенціал у галузі непрямих податків, оскільки вони можуть обробляти більшу кількість імпортованих та експортованих товарів. Регіони з активнішою зовнішньою торгівлею отримують більше можливостей для збору непрямих податків, що може позитивно впливати на їх місцеві бюджети. Однак, зниження обсягів торгівлі, як у 2022-2023 роках, може зменшити ці надходження і збільшити фінансовий тиск на регіональні уряди.

Навіть у контексті нинішніх викликів, інвестиції в інфраструктуру та поліпшення торговельних відносин можуть допомогти відновити економічну активність і збільшити податковий потенціал. Стимулювання експортно-орієнтованих галузей та розвиток логістичних центрів можуть зіграти ключову роль у цьому процесі.

Враховуючи ці аспекти, важливо, щоб політика в сфері зовнішньої торгівлі та податкового адміністрування була адаптована до змін у глобальному і регіональному контексті, щоб максимізувати податкові надходження і сприяти стабільному економічному розвитку.

Обсяг споживання товарів і послуг, на які нараховується ПДВ і акцизи, також є важливим фактором. Дослідимо його на основі ВВП, показника, який

максимально чітко демонструє сукупну вартість усього внутрішнього продукту. Динаміка ВВП наведена в табл. 2.9.

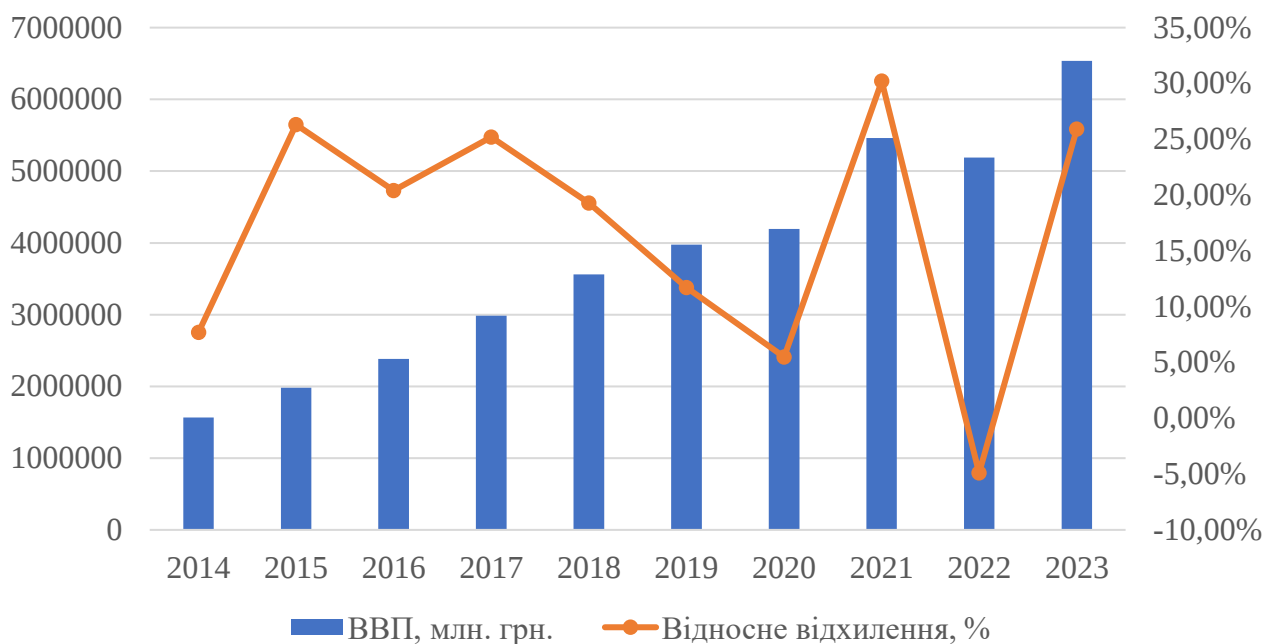
Таблиця 2.9.

Динаміка ВВП в Україні

Рік	ВВП, млн. грн.	Абсолютне відхилення, млн. грн.	Відносне відхилення, %
2014	1566728	+111797	+7,7%
2015	1979458	+412730	+26,3%
2016	2383182	+403724	+20,4%
2017	2982920	+599738	+25,2%
2018	3558706	+575786	+19,3%
2019	3974564	+415858	+11,7%
2020	4194102	+219538	+5,5%
2021	5459574	+1265472	+30,2%
2022	5191028	-268546	-4,9%
2023	6537825	+1346797	+25,9%

Джерело: складено автором на основі [24]

Аналізуючи динаміку ВВП України за період з 2014 по 2023 роки, можна визначити потенціал змін в непрямих податках, що є важливим фактором для оцінки податкового потенціалу територій країни.

Рисунок 2.9. Динаміка ВВП в Україні

Джерело: складено автором на основі [24]

Значне зростання ВВП у 2015, 2017, 2021, і 2023 роках (від 20,4% до 30,2%) свідчить про підвищену економічну активність, що сприяє збільшенню обсягів непрямих податків, таких як ПДВ і акцизи. Збільшення ВВП вказує на зростання споживання та інвестицій, що безпосередньо впливає на збільшення податкових надходжень з непрямих податків.

Зниження ВВП у 2022 році на 4,9% могло негативно вплинути на непрямі податкові надходження, зменшуючи обсяги внутрішньої торгівлі та імпорту. Такі спади в економіці вимагають уваги до адаптації податкової політики для стабілізації бюджетних надходжень.

Регіони України, які демонструють вищий ріст ВВП, можуть мати більш високий податковий потенціал через збільшення споживання та бізнес-активності. Це особливо актуально для промислово розвинених та економічно активних областей, таких як Київська, Харківська, або Дніпропетровська області.

Економічні спади або кризи, як наприклад в 2022 році, можуть значно вплинути на зменшення обсягів непрямих податків. Це вимагає ефективного

кризового управління та розробки заходів для стимулювання економічного відновлення.

З урахуванням динаміки ВВП, важливо для уряду виробляти стратегії, що сприяють стабілізації економіки і збільшенню податкових надходжень, включаючи заходи для підтримки внутрішнього виробництва та збільшення ефективності податкового адміністрування.

В цілому, динаміка ВВП в Україні показує тісний зв'язок з потенціалом непрямих податкових надходжень, і вказує на необхідність адаптивної податкової політики для оптимізації фіскальних ресурсів територій.

Правопорядок та адміністративна ефективність є ключовими чинниками, які впливають на збір непрямих податків, таких як ПДВ, акцизи та мита, в Україні. Ці аспекти впливають на податковий потенціал територій за декількома напрямками. Ефективне адміністрування податків є ключем до максимізації податкових надходжень. Наявність добре навчених, мотивованих та добре оплачуваних податкових інспекторів може значно зменшити рівень податкового ухилення та збільшити обсяги зібраних податків. Регіони, де податкові служби працюють ефективніше, зазвичай мають вищий податковий потенціал.

Наявність ефективної правової системи та низький рівень корупції сприяють створенню благоприємного інвестиційного клімату та підвищують довіру платників податків. Це сприяє більш високому рівню володіння та сплати податків, особливо в торговельній сфері, де непрямі податки становлять значну частку надходжень.

Чіткі та прозорі податкові правила зменшують витрати на дотримання податкових вимог для бізнесу та сприяють чесній оплаті податків. Території з високим рівнем прозорості податкових процедур мають менше податкових ухилень та фразу.

Регіони з сильним місцевим самоврядуванням та високою адміністративною автономією можуть ефективніше реагувати на місцеві особливості та потреби, що також сприяє кращому збору непрямих податків. Автономність у вирішенні податкових питань дозволяє адаптувати податкову політику до місцевих умов.

Наявність незалежної та ефективної судової системи, яка може швидко та справедливо вирішувати спори з податкових питань, зменшує ризик податкових махінацій і сприяє справедливому розподілу податкових зобов'язань.

Враховуючи ці аспекти, регіони України, що виявляють вищі показники в правопорядку та адміністративній ефективності, мають більші шанси на успішний збір непрямих податків і, як наслідок, мають вищий податковий потенціал. Удосконалення в цих сферах може суттєво підвищити податкові надходження на місцевому рівні, сприяючи стабілізації та розвитку регіональних економік.

Розглянемо також потенціал регіонів України відповідно до середньомісячної заробітної плати України.

Середня заробітна плата по регіонах України в січні 2022 року варіюється значно, що має важливе значення для оцінки податкового потенціалу територій в контексті непрямих податків.

Таблиця 2.10.

Середня місячна зарплата по регіонах України у січні 2022 року, грн.

	Середня зарплата	Зміна щодо попереднього місяця		Відхилення від середньої з/п по Україні	
				абсолютне	відносне
Україна	14577	-2876	-16.5%		
Вінницька	12555	-2917	-18.9%	-2022	-13.9%
Волинська	11735	-2834	-19.5%	-2843	-19.5%
Дніпропетровська	14479	-1311	-8.3%	-98	-0.7%
Донецька	15480	-1711	-10.0%	903	6.2%
Житомирська	12123	-2498	-17.1%	-2454	-16.8%
Закарпатська	12115	-3661	-23.2%	-2463	-16.9%
Запорізька	14510	-2357	-14.0%	-68	-0.5%
Івано-Франківська	11827	-2160	-15.4%	-2750	-18.9%
Київська	15152	-2257	-13.0%	575	3.9%

Кіровоградська	11658	-1674	-12.6%	-2920	-20.0%
Луганська	12266	-3517	-22.3%	-2311	-15.9%
Львівська	12936	-2326	-15.2%	-1642	-11.3%
Миколаївська	14382	-4032	-21.9%	-196	-1.3%
Одеська	12960	-2418	-15.7%	-1617	-11.1%
Полтавська	13412	-2578	-16.1%	-1166	-8.0%
Рівненська	13358	-3844	-22.3%	-1219	-8.4%
Сумська	12119	-2483	-17.0%	-2458	-16.9%
Тернопільська	11455	-2928	-20.4%	-3122	-21.4%
Харківська	12510	-2333	-15.7%	-2068	-14.2%
Херсонська	11778	-2475	-17.4%	-2799	-19.2%
Хмельницька	12352	-3841	-23.7%	-2225	-15.3%
Черкаська	12311	-2110	-14.6%	-2267	-15.5%
Чернівецька	11326	-2998	-20.9%	-3252	-22.3%
Чернігівська	11853	-1684	-12.4%	-2725	-18.7%
м.Київ	21347	-5412	-20.2%	6770	46.4%

Джерело: складено автором на основі [25]

Середня зарплата в місті Київ значно вища за середньоукраїнську, що робить столицю лідером у потенціалі збору непрямих податків. Високі зарплати сприяють збільшенню витрат на товари та послуги, а отже, і збільшенню надходжень від ПДВ та акцизів.

Донецька та Київська області також вищі за середнє по Україні. Це може свідчити про більш високий економічний розвиток цих регіонів та кращі можливості для збору непрямих податків через більший обсяг споживання.

Області з найнижчими зарплатами, як Тернопільська та Чернівецька, можуть відчувати скорочення податкових надходжень від ПДВ та акцизів через нижчий рівень споживчих витрат. Це може знижувати економічну активність і загальний податковий потенціал цих регіонів.

Загальний спад у заробітній платі, відзначений у багатьох регіонах, може бути пов'язаний з економічними умовами, включно з пандемією COVID-19 та її впливом на економіку. Такий спад негативно впливає на обсяг непрямих податків через зменшення споживання.

Регіони, де спостерігається низька середня зарплата, можуть потребувати спеціальних програм економічного стимулювання для підвищення доходів населення і збільшення споживання, що, в свою чергу, може покращити збір непрямих податків.

В цілому, аналіз середніх зарплат по регіонах допомагає зрозуміти, які території мають більший потенціал для збору непрямих податків, особливо в контексті ПДВ і акцизів, які залежать від рівня споживання товарів та послуг. Регіони України, що спеціалізуються на галузях із високими акцизними ставками, такими як виробництво алкоголю та тютюнових виробів, можуть мати значно вищий податковий потенціал через збір акцизних податків.

Таблиця 2.11

Спеціалізація регіонів України

№	Регіон	Спеціалізація
1	Прикарпаття (Івано-Франківська область)	Цей регіон традиційно відомий своїм виробництвом алкогольних напоїв, зокрема горілки та лікерів. Висока концентрація підприємств з виробництва спирту та алкогольної продукції сприяє збільшенню акцизних податків, що надходять до місцевого бюджету.
2	Миколаївська область	Завдяки розвиненій промисловій інфраструктурі, зокрема важкій промисловості, цей регіон також має значний потенціал для збору акцизів на енергоносії та інші товари, що підпадають під високі ставки акцизу.

Продовження таблиці 2.11

№	Регіон	Спеціалізація
3	Львівська область	Окрім туристичної привабливості, Львів відомий своїми пивоварнями. Пиво, як продукт, що також підпадає під акцизне оподаткування, вносить значний вклад у місцеві податкові надходження.
4	Одеська область	Цей регіон має розвинену виноробну галузь. Виробництво вина та інших алкогольних напоїв є важливим джерелом акцизних податків, особливо у зв'язку з високим попитом на продукцію внутрішнього та зовнішнього ринків.
5	Харківська область	Харків та прилеглі райони мають потужну промислову базу, включаючи виробництво машин і хімічної продукції. Хоча ці галузі не завжди прямо асоційовані з високими акцизами, їхній вплив на економіку може опосередковано підвищувати потенціал збору акцизів через пов'язані товари.
6	Київська область	Столичний регіон вирізняється високим рівнем економічної активності та концентрацією бізнесу, зокрема в секторі роздрібної торгівлі, де акцизи на тютюнові вироби та алкогольні напої становлять значну частину податкових надходжень.

Джерело: складено автором

Враховуючи спеціалізацію цих регіонів, можливості для збільшення податкових надходжень через акцизи значно зростають. Ефективне управління цими ресурсами може сприяти економічному зростанню та стабілізації регіональних фінансів.

Загальний аналіз податкового потенціалу територій України в контексті непрямих податків, зокрема ПДВ, акцизів та мит, виявляє ряд ключових факторів, що впливають на різницю в податкових надходженнях між регіонами. Регіони з вищою економічною активністю та вищими середніми зарплатами, такі як Київ та

області з розвиненою промисловістю та високим рівнем урбанізації, мають значно вищий податковий потенціал. Високий рівень доходів сприяє збільшенню витрат на товари та послуги, що автоматично веде до зростання надходжень від ПДВ та акцизів. Території, що спеціалізуються на виробництві алкоголю, тютюну або інших високоакцизних товарів, як Прикарпаття чи Одеська область, мають більші можливості для збору акцизних податків. Регіони з краще організованими податковими службами і нижчим рівнем корупції здатні ефективніше збирати податки. Прозорість і чесність податкової системи сприяють підвищенню довіри населення і готовності сплачувати податки.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ УКРАЇНИ

3.1. Аналіз проблем, пов'язаних зі збором та стягненням непрямих податків

Аналіз проблем, пов'язаних зі збором та стягненням непрямих податків в Україні, включає кілька ключових аспектів, що впливають на ефективність податкової системи. Основні проблеми можна умовно поділити на законодавчі, адміністративні та економічні (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Основні проблеми, пов'язані зі збором та стягненням непрямих податків в Україні

Категорія проблем	Проблема
Законодавчі	Складність податкового законодавства
	Недостатня узгодженість з міжнародними стандартами
Адміністративні	Неефективна робота податкових органів
	Недосконалість процедур контролю
	Відсутність єдиного підходу до адміністрування податків
Економічні	Високий рівень тіньової економіки
	Нестабільність економіки
	Непропорційний податковий тиск

Джерело: складено автором на основі [26]

Податкове законодавство України є складним і часто змінюється, що створює значні труднощі для платників податків у його розумінні та дотриманні. Постійні зміни у податкових законах змушують бізнес постійно адаптуватися до нових вимог, що часто супроводжується додатковими витратами на консультації, навчання персоналу та юридичні послуги. Наприклад, протягом 2022-2023 років

було внесено кілька суттєвих змін до податкового законодавства, які стосуються ставки податку на прибуток, правил обчислення ПДВ та митного оформлення товарів [27].

Часті зміни у законодавстві ускладнюють процес планування бізнес-діяльності, оскільки підприємці не завжди можуть передбачити нові податкові зобов'язання та врахувати їх у своїх фінансових планах. Це особливо проблематично для малого та середнього бізнесу, який не має достатніх ресурсів для швидкої адаптації до нових умов. Зміни в законодавстві також можуть створювати плутанину і невизначеність, що призводить до неправильної інтерпретації норм та помилок у податкових звітах.

Крім того, складність податкового законодавства збільшує ризик порушень з боку платників податків, навіть якщо вони діють добросовісно. Високий рівень деталізації та специфічні вимоги до оформлення документів часто призводять до того, що підприємства допускають помилки у звітності. Це може викликати додаткові перевірки з боку податкових органів, штрафи та інші санкції. Наприклад, згідно з даними Державної податкової служби України, значна кількість помилок у податкових звітах пов'язана з неправильним застосуванням нових норм, які були введені без належного перехідного періоду [28].

Проблема ускладнюється ще й тим, що податкові органи іноді самі не мають чітких інструкцій щодо застосування нових норм. Це призводить до різних трактувань одного і того ж положення закону в різних регіонах країни, що створює нерівні умови для бізнесу. Відсутність єдиного підходу до адміністрування податків також спричиняє додаткові витрати для підприємств, оскільки їм доводиться вирішувати спори з податковими органами через суди.

Для покращення ситуації, експерти рекомендують впроваджувати стабільніші податкові правила та зменшувати частоту змін у законодавстві. Також важливо забезпечити належну інформаційну підтримку платників податків, надаючи їм доступ до зрозумілих та детальних роз'яснень нових норм. Впровадження електронних систем звітності та автоматизованих сервісів може значно спростити процес подання податкових звітів та знизити ймовірність помилок.

Таким чином, вирішення проблеми складності податкового законодавства вимагає комплексного підходу, який включає стабілізацію законодавства, покращення комунікації між податковими органами та платниками податків, а також впровадження сучасних технологій у процес податкового адміністрування.

Україна активно працює над адаптацією свого податкового законодавства до міжнародних стандартів, зокрема до норм Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Європейського Союзу (ЄС). Однак, незважаючи на ці зусилля, ще існує багато розбіжностей, які створюють значні бар'єри для міжнародної торгівлі та інвесторів. Одним із прикладів є відсутність узгоджених правил щодо трансфертного ціноутворення, що призводить до невизначеності для транснаціональних корпорацій.

Одним з головних викликів є складність та неоднозначність законодавства про податок на додану вартість (ПДВ). Наприклад, у 2021 році Україна впровадила електронний реєстр ПДВ для спрощення адміністрування податку, але процес залишився складним для міжнародних компаній через відсутність гармонізації з директивами ЄС щодо ПДВ. Це призводить до додаткових витрат на відповідність вимогам, що може стримувати іноземні інвестиції [29].

Іншим аспектом є корпоративний податок, де Україна намагається впровадити рекомендації ОЕСР щодо боротьби з розмиванням податкової бази і переміщенням прибутків (BEPS). Хоча деякі з ініціатив вже реалізовані, такі як введення правил CFC (контрольованих іноземних компаній), ще існує багато прогалин. Наприклад, правила щодо тонкої капіталізації, що обмежують віднесення на витрати відсотків за кредитами, не завжди відповідають рекомендаціям ОЕСР, що створює додаткові ризики для міжнародних компаній [30].

Проблема також стосується адміністрування митних платежів. Наприклад, процес митного оформлення товарів в Україні залишається значно складнішим і тривалішим порівняно з країнами ЄС. Це включає в себе тривалі перевірки, складні процедури оцінки вартості товарів і високий рівень корупції в митних органах. Такі умови є серйозною перешкодою для міжнародних трейдерів, що знижує конкурентоспроможність України на світовому ринку.

Крім того, невідповідність норм щодо податкових угод про уникнення подвійного оподаткування з міжнародними стандартами створює додаткові проблеми. Багато з угод, які Україна уклала, є застарілими і не включають сучасні положення щодо боротьби з ухиленням від сплати податків. Це призводить до подвійного оподаткування доходів іноземних інвесторів, що робить Україну менш привабливою для міжнародного капіталу.

Для покращення ситуації, необхідно продовжувати гармонізувати українське податкове законодавство з міжнародними стандартами, зокрема з директивами ЄС та рекомендаціями ОЕСР. Важливо також покращувати адміністрування податків та митних платежів, зменшувати бюрократичні бар'єри та боротися з корупцією. Іншою важливою мірою є оновлення податкових угод про уникнення подвійного оподаткування з урахуванням сучасних вимог та практик.

Таким чином, вирішення проблеми недостатньої узгодженості з міжнародними стандартами потребує системного підходу, що включає законодавчі зміни, адміністративні реформи та міжнародну співпрацю. Це сприятиме створенню прозорішого та передбачуванішого податкового середовища, що стимулюватиме міжнародну торгівлю та інвестиції в Україну.

Неефективна робота податкових органів є однією з основних проблем податкової системи України. Це питання пов'язане як з недостатнім рівнем кваліфікації працівників, так і з високим рівнем корупції. Ці фактори серйозно впливають на якість і прозорість податкового адміністрування, створюючи перешкоди для бізнесу та знижуючи довіру до податкових органів.

Одним з реальних прикладів неефективної роботи податкових органів є випадки зловживання службовим становищем і корупції. Згідно з дослідженням Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), у 2022 році було зафіксовано кілька гучних випадків корупційних схем у податкових органах, включаючи випадок у Київській області, де чиновники вимагали хабарі за прискорене повернення ПДВ компаніям.

Недостатній рівень кваліфікації працівників податкових органів також є серйозною проблемою. Часто співробітники не володіють необхідними знаннями

та навичками для ефективного адміністрування податків. Наприклад, в одному з інтерв'ю для "Економічної правди" представник українського бізнесу зазначив, що багато перевіряючих не розуміють специфіки роботи сучасних ІТ-компаній, що призводить до необґрунтованих штрафів і перевірок.

Крім того, непрозорість процедур податкового адміністрування створює додаткові труднощі для бізнесу. Часто підприємства стикаються з непередбачуваними рішеннями податкових органів, що може призвести до значних фінансових втрат. Наприклад, у 2023 році кілька великих міжнародних компаній висловили стурбованість щодо непрозорості процесу повернення ПДВ в Україні, що негативно вплинуло на їхню діяльність [31].

Високий рівень корупції та неефективність податкових органів мають негативний вплив на інвестиційний клімат в Україні. Інвестори, зокрема іноземні, часто стикаються з проблемами при взаємодії з податковими органами, що може відлякувати їх від вкладання коштів у українську економіку. Наприклад, за даними звіту Європейської Бізнес Асоціації, у 2023 році більшість опитаних іноземних інвесторів зазначили, що корупція в податкових органах є однією з основних перешкод для ведення бізнесу в Україні.

Для покращення ситуації необхідно здійснити комплексні реформи податкових органів, зокрема підвищення рівня кваліфікації працівників та запровадження антикорупційних заходів. Важливо також покращити прозорість і передбачуваність процедур адміністрування податків. Це може включати автоматизацію процесів та впровадження електронних сервісів, що зменшить можливості для корупційних дій та підвищить ефективність роботи податкових органів.

Процедури контролю та перевірок податків в Україні часто є формальними та неефективними, що дозволяє підприємствам уникати сплати податків через різноманітні схеми ухилення та зловживання. Однією з основних причин цього є відсутність ефективних методів контролю та слабка координація між різними органами державної влади.

Наприклад, у 2022 році в Україні було виявлено кілька випадків, коли великі компанії використовували фіктивні підприємства для заниження своїх податкових зобов'язань. Це дозволяло їм значно зменшувати обсяги сплати ПДВ та інших податків. У дослідженні, проведеному "Економічною правдою", було зазначено, що однією з найпоширеніших схем є використання "податкових ям" - фірм-одноденок, які створюються з метою відмивання грошей та ухилення від податків. Ще одним прикладом недосконалості процедур контролю є випадок з компанією "Укргазвидобування", яка у 2023 році потрапила під перевірку Державної податкової служби. Виявилося, що протягом кількох років компанія уникала сплати значної суми податків через маніпуляції з фінансовими звітами та неправильне відображення доходів. Незважаючи на очевидні порушення, податкові органи не змогли своєчасно виявити та зупинити ці зловживання [32]. Проблема також полягає у відсутності належного технічного забезпечення та автоматизації процесів контролю. Багато перевірок проводяться вручну, що збільшує можливості для помилок та зловживань з боку як підприємств, так і податкових інспекторів. За даними дослідження Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, тільки близько 30% податкових перевірок в Україні використовують сучасні технології для аналізу фінансових даних.

Недостатня координація між різними органами влади також сприяє неефективності контролю. Наприклад, митні служби часто не мають доступу до повної інформації про фінансові операції компаній, що дозволяє підприємствам використовувати розбіжності у даних для ухилення від податків. У 2022 році Міжнародний валютний фонд (МВФ) рекомендував Україні покращити координацію між податковими та митними органами для ефективнішої боротьби з ухиленням від сплати податків.

Для вирішення проблеми недосконалих процедур контролю необхідно провести комплексну реформу податкової системи, включаючи автоматизацію процесів, підвищення кваліфікації працівників та покращення координації між різними органами державної влади. Важливо також забезпечити прозорість та

підзвітність податкових органів, щоб зменшити можливості для зловживань та підвищити ефективність податкового контролю.

Відсутність єдиного підходу до адміністрування податків в різних регіонах України є значною проблемою, яка створює нерівні умови для платників податків. Різні регіони можуть мати свої особливості в адмініструванні податків, що призводить до непередбачуваності та невизначеності для бізнесу. Це, в свою чергу, негативно впливає на економічну активність та інвестиційний клімат у країні.

Одним з прикладів є різні підходи до обчислення та стягнення податку на прибуток підприємств у різних областях. У 2022 році Асоціація платників податків України провела дослідження, яке показало, що в деяких регіонах податкові органи використовують власні методики для оцінки бази оподаткування, що часто не відповідає загальнонаціональним стандартам. Це призводить до ситуацій, коли одна і та ж компанія може сплачувати різні суми податку на прибуток в залежності від місця реєстрації.

Ще один приклад стосується адміністрування податку на додану вартість (ПДВ). У деяких регіонах підприємства стикаються з затримками у відшкодуванні ПДВ, що серйозно впливає на їх фінансовий стан. За даними дослідження, проведеного Центром економічної стратегії, у 2023 році середній час відшкодування ПДВ в окремих регіонах коливався від 30 до 90 днів, тоді як у інших – перевищував 120 днів. Це створює нерівні умови для бізнесу та може призвести до втрат і банкрутства підприємств [33].

Відсутність єдиного підходу також проявляється у сфері податкових перевірок. Наприклад, у Київській області податкові інспектори можуть вимагати документи, які не є обов'язковими в інших регіонах. Це призводить до додаткових витрат на юридичні консультації та підготовку документів. У 2022 році Українська бізнес-асоціація повідомила про численні скарги від підприємств на надмірні вимоги з боку податкових органів у різних областях.

Нерівномірний підхід до адміністрування податків може також негативно вплинути на міжнародні інвестиції. Іноземні інвестори, зіткнувшись з різними вимогами та процедурами в залежності від регіону, можуть відмовитися від

інвестиційних планів в Україні. У звіті Європейської бізнес асоціації за 2023 рік зазначено, що нестабільність та невизначеність податкового адміністрування є однією з головних перешкод для залучення іноземних інвестицій.

Для вирішення цієї проблеми необхідно впроваджувати єдиний стандарт адміністрування податків на національному рівні. Це включає розробку чітких і уніфікованих правил та процедур, а також їхнє суворе дотримання у всіх регіонах країни. Важливим кроком у цьому напрямку може стати автоматизація податкових процесів та впровадження електронних сервісів, що знизить ризики людського фактору та корупційних проявів.

Значна частина економічної діяльності в Україні відбувається в тіньовому секторі, що створює серйозні проблеми для податкової системи країни. Тіньова економіка зменшує податкову базу, що ускладнює збирання непрямих податків, таких як податок на додану вартість (ПДВ) та акцизний збір.

За даними Міністерства економіки України, обсяг тіньової економіки в 2022 році становив близько 30% ВВП країни. Це значно перевищує середній показник для країн Європейського Союзу, де частка тіньової економіки зазвичай не перевищує 15% ВВП. Така ситуація створює суттєві втрати для державного бюджету та обмежує можливості фінансування соціальних програм та інфраструктурних проєктів.

Одним з яскравих прикладів тіньової економіки є сфера роздрібної торгівлі та громадського харчування. За даними дослідження, проведеного Київською школою економіки у 2023 році, більше 40% бізнесів у цих секторах працюють без офіційної реєстрації та не сплачують податків. Це призводить до значних втрат надходжень від ПДВ та податку на прибуток. Крім того, неофіційні працівники, які не декларують свої доходи, не сплачують податків на доходи фізичних осіб, що також зменшує податкові надходження.

У сфері будівництва тіньова економіка також має значний вплив. Багато забудовників уникають сплати податків, використовуючи різні схеми, такі як фіктивні контракти та платежі в готівці. Наприклад, у 2022 році було виявлено

кілька великих будівельних компаній, які приховували свої доходи через підставні фірми, що дозволяло їм уникати сплати значних сум ПДВ та інших податків.

Високий рівень тіньової економіки також впливає на ринок праці. Значна кількість працівників отримує зарплату "в конвертах", що означає відсутність сплати податків на доходи фізичних осіб та соціальних внесків. За оцінками експертів, у 2023 році близько 25% працівників в Україні отримували неофіційні доходи, що значно зменшує надходження до пенсійного фонду та інших соціальних фондів.

Для боротьби з тіньовою економікою необхідно впроваджувати комплексні заходи. Це включає посилення контролю з боку податкових органів, зокрема через використання сучасних технологій для моніторингу фінансових потоків та виявлення фіктивних операцій. Важливим кроком також є стимулювання бізнесу до легалізації через спрощення податкових процедур та зниження податкового навантаження.

Нестабільність економіки є однією з головних проблем, що впливає на спроможність бізнесу та населення сплачувати податки в Україні. Економічні кризи та нестабільність валютного курсу створюють численні виклики для платників податків, знижуючи їхню платоспроможність та підриваючи стабільність податкових надходжень.

Одним з яскравих прикладів економічної нестабільності є криза, що виникла після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року. Військові дії, руйнування інфраструктури та масова міграція населення серйозно вплинули на економічну діяльність у країні. За даними Національного банку України, реальний ВВП країни у 2022 році скоротився на 30%, що призвело до значного зниження податкових надходжень.

Валютна нестабільність також є значним викликом. У 2022 році курс гривні до долара США знизився на понад 20%, що створило додаткові труднощі для бізнесу, який залежить від імпорту. Коливання курсу валюти призводять до зростання витрат на імпортні товари та сировину, що в свою чергу зменшує прибутки підприємств та їхню здатність сплачувати податки. Наприклад, багато

імпортних компаній були змушені скоротити обсяги діяльності через неможливість забезпечити стабільні фінансові потоки.

Економічна криза також впливає на рівень безробіття та доходи населення. Згідно з даними Державної служби статистики України, рівень безробіття у 2022 році зріс до 11%, що є найвищим показником за останнє десятиліття. Зниження доходів населення безпосередньо впливає на спроможність сплачувати податки, зокрема податок на доходи фізичних осіб та соціальні внески. Це призводить до зниження податкових надходжень до бюджету та соціальних фондів.

Крім того, економічна нестабільність призводить до збільшення кількості банкрутств серед підприємств. У 2022 році кількість банкрутств зросла на 15% порівняно з попереднім роком, що додатково зменшує податкову базу. Багато компаній просто не можуть витримати економічного тиску, що спричиняє масове закриття бізнесів та втрату робочих місць.

Для подолання наслідків економічної нестабільності необхідні комплексні заходи на рівні державної політики. Важливо забезпечити макроекономічну стабільність, підтримувати валютний курс та стимулювати економічне зростання. Це може включати введення податкових стимулів для бізнесу, спрямованих на підтримку малого та середнього підприємництва, а також заходи для зниження безробіття та підтримки доходів населення.

Система непрямих податків в Україні часто створює непропорційний податковий тиск на малий та середній бізнес, що обмежує їх розвиток та інвестиційний потенціал. Непропорційний податковий тиск виникає через специфіку податкової системи, де малий та середній бізнес часто не має можливості оптимізувати свої податкові витрати так, як це можуть робити великі корпорації.

Одним з головних прикладів такого тиску є податок на додану вартість (ПДВ). Малі та середні підприємства часто стикаються з проблемами під час адміністрування ПДВ. Відшкодування ПДВ для малого бізнесу може бути тривалим і складним процесом, що призводить до значних фінансових труднощів. За даними Українського союзу промисловців і підприємців, середній час

очікування на відшкодування ПДВ для малих підприємств у 2022 році становив понад 120 днів, що значно впливає на їхню ліквідність [34].

Крім того, акцизні збори на деякі товари можуть непропорційно впливати на малий бізнес. Наприклад, акцизи на алкоголь та тютюнові вироби є значним фінансовим тягарем для малих виробників цих товарів. Великі корпорації можуть легше поглинати такі витрати завдяки економії на масштабах, тоді як малі виробники змушені підвищувати ціни, що робить їх продукцію менш конкурентоспроможною на ринку. Це підтверджується даними Асоціації малих виробників алкоголю, які зазначають, що частка витрат на акцизи в структурі собівартості продукції малих підприємств значно вища, ніж у великих.

Непропорційний податковий тиск також відображається у системі єдиного соціального внеску (ЄСВ). Малий та середній бізнес часто має менші фінансові можливості для сплати високих ставок ЄСВ, що призводить до зростання витрат на оплату праці. У 2022 році уряд підвищив мінімальну заробітну плату, що автоматично збільшило зобов'язання щодо сплати ЄСВ для всіх підприємств. Це створило додатковий тиск на малий бізнес, який не завжди може дозволити собі підвищення зарплат і соціальних внесків.

Ще одним аспектом є податкова звітність та вимоги до її ведення. Для малих підприємств складні процедури звітності та часті перевірки можуть стати значним адміністративним тягарем. Багато малих підприємств не мають штатних бухгалтерів і змушені наймати зовнішніх консультантів, що збільшує їхні витрати. За даними дослідження, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології у 2023 році, більше 60% малих підприємств зазначили, що складність податкової звітності є однією з головних перешкод для їхнього розвитку.

Для зменшення непропорційного податкового тиску на малий та середній бізнес необхідні реформи податкової системи, спрямовані на спрощення процедур адміністрування податків та зниження податкових ставок для малих підприємств. Це може включати введення спрощеної системи оподаткування для малого бізнесу, яка зменшить адміністративний тягар та забезпечить більш справедливі умови

конкуренції. Важливо також покращити прозорість та ефективність процесу відшкодування ПДВ, щоб підтримати фінансову стабільність малих підприємств.

3.2. Проблемні аспекти та шляхи вдосконалення правового регулювання непрямих податків в Україні з урахуванням досвіду країн ЄС

Українське законодавство щодо непрямих податків часто змінюється, що створює невизначеність для платників податків. Постійні зміни у правилах обчислення та сплати податків ускладнюють процес планування для підприємств, особливо для малих та середніх бізнесів.

Таблиця 3.2

Пропозиції щодо вдосконалення оподаткування непрямими податками в Україні

№	Пропозиція	Опис змін
1	Гармонізація законодавства з європейськими стандартами	Приведення норм щодо ПДВ у відповідність до Директив ЄС. Спрощення процедур адміністрування ПДВ.
2	Удосконалення системи акцизних зборів	Введення чітких критеріїв для визначення акцизних товарів. Розширення бази оподаткування. Посилення контролю за підакцизними товарами.
3	Цифровізація та автоматизація процесів	Впровадження електронного документообігу та автоматизованих систем моніторингу. Розширення використання цифрових технологій.
4	Удосконалення адміністрування ПДВ	Оптимізація системи відшкодування ПДВ. Введення механізмів автоматичного відшкодування для сумлінних платників.

5	Реформа податкової служби	Підвищення кваліфікації співробітників податкових органів. Вдосконалення внутрішніх процедур контролю та аудиту.
6	Підвищення прозорості та довіри до податкової системи	Залучення громадськості до обговорення реформ. Відкритий доступ до інформації про податкові надходження та витрати.

Продовження таблиці 3.2

№	Пропозиція	Опис змін
7	Запровадження пільг для стимулювання економічного розвитку	Введення тимчасових податкових пільг для підтримки інновацій та розвитку малого і середнього бізнесу. Зниження ставок акцизів для стратегічних галузей.
8	Боротьба з корупцією	Введення жорсткіших санкцій за корупційні дії. Посилення контролю за діяльністю податкових інспекторів.

ПДВ є одним з основних непрямих податків, який впливає на більшість бізнесів в Україні. Незважаючи на зусилля з адаптації українського законодавства до європейських стандартів, все ще існують суттєві розбіжності, що включають відмінності у ставках податків, механізмах їх обчислення та процедурах відшкодування. Наприклад, країни ЄС мають єдину мінімальну ставку ПДВ у 15%, що забезпечує стабільність та передбачуваність для бізнесу.

Однією з проблем, з якою стикаються підприємства, є складність процесу відшкодування ПДВ. У деяких регіонах України підприємства стикаються з затримками у відшкодуванні ПДВ, що серйозно впливає на їх фінансовий стан. Це створює нерівні умови для бізнесу та може призвести до втрат і банкрутства підприємств.

Акцизні збори на деякі товари можуть непропорційно впливати на малий бізнес. Наприклад, акцизи на алкоголь та тютюнові вироби є значним фінансовим тягарем для малих виробників цих товарів. Великі корпорації можуть легше поглинати такі витрати завдяки економії на масштабах, тоді як малі виробники змушені підвищувати ціни, що робить їх продукцію менш конкурентоспроможною на ринку.

Процес митного оформлення товарів в Україні залишається значно складнішим і тривалішим порівняно з країнами ЄС. Це включає в себе тривалі перевірки, складні процедури оцінки вартості товарів і високий рівень корупції в митних органах. Такі умови є серйозною перешкодою для міжнародних трейдерів, що знижує конкурентоспроможність України на світовому ринку.

Проблеми з ефективністю роботи податкових органів, зокрема високий рівень корупції та недостатня кваліфікація працівників, призводять до значних втрат податкових надходжень. Відсутність належного контролю та автоматизації процесів адміністрування збільшує ризики ухилення від сплати податків.

Значна частина економічної діяльності в Україні відбувається в тіньовому секторі, що зменшує податкову базу. Тіньова економіка ускладнює контроль за сплатою податків і призводить до нерівних умов для бізнесу, який діє легально.

Одним з основних кроків до вдосконалення правового регулювання є гармонізація українського податкового законодавства з нормами ЄС. Це включає впровадження єдиних ставок ПДВ та акцизів, а також стандартних процедур їх обчислення та відшкодування. Наприклад, країни ЄС мають єдину мінімальну ставку ПДВ у 15%, що забезпечує стабільність та передбачуваність для бізнесу.

Гармонізація непрямих податків з нормами ЄС є важливим кроком для України у процесі інтеграції до європейського економічного простору. Цей процес передбачає приведення законодавства України про оподаткування у відповідність до вимог ЄС, що сприятиме економічній стабільності, підсиленню фіскальної політики і підтримці геополітичних та економічних інтересів країни. Гармонізація непрямого оподаткування з нормами Європейського Союзу є важливим кроком для України у контексті її євроінтеграційних зусиль. Непряме оподаткування, яке

включає податки такі як ПДВ (податок на додану вартість), акцизні податки, та мита, є ключовим елементом фінансової політики будь-якої країни.

Основні цілі гармонізації:

1. Підвищення прозорості та ефективності. Гармонізація допоможе забезпечити більшу прозорість і зрозумілість податкових вимог для бізнесу, особливо в контексті транскордонної торгівлі.
2. Зменшення податкових бар'єрів. Єдність податкових правил сприяє зниженню адміністративних бар'єрів і витрат, що важливо для стимулювання міжнародної торгівлі.
3. Запобігання ухиленню від оподаткування. Єдині правила допомагають запобігати випадкам ухилення від оподаткування і податкового арбітражу.
4. Підтримка економічного зростання. Через оптимізацію податкових надходжень та створення сприятливих умов для бізнесу.

Процес гармонізації непрямого оподаткування України з нормами ЄС розпочинається з детального аналізу існуючої системи, з метою визначення її відповідності до стандартів Європейського Союзу. На основі цього аналізу розробляються та приймаються необхідні законодавчі ініціативи, що вносять зміни до національного податкового кодексу. Далі, для забезпечення ефективної імплементації нових правил, проводиться інформаційна підтримка та навчання податкових агентів і представників бізнесу. Ці заходи допомагають у поступовому впровадженні та дотриманні нових правил через систему контролю та санкцій. Фінальним етапом є регулярний моніторинг та оцінка впливу внесених змін на податкову систему країни, що дозволяє адаптувати подальші дії для досягнення більшої ефективності.

Україна має поступово налагоджувати свою податкову систему та внутрішнє податкове законодавство відповідно до вимог і стандартів ЄС [35]. Україна спрямовує свою податкову політику на гармонізацію податкових систем країн-членів ЄС, що вимагає розробки механізмів координації їхніх змін, підтримання балансу захисту національних інтересів та впровадження європейських податкових практик [36].

У галузі оподаткування енергетичних продуктів, що особливо актуально на тлі військових дій і дефіциту енергоресурсів, виникає потреба у гармонізації з відповідною директивою ЄС, проте така гармонізація може спровокувати подальше зростання цін, що є небажаним у поточних умовах [37].

Гармонізація податкового законодавства України з ЄС не лише сприяє економічній інтеграції, але й забезпечує більш стабільне та прогнозоване економічне середовище для вітчизняних та іноземних інвесторів. Цей процес має важливе значення не тільки для підвищення рівня життя в Україні до стандартів ЄС, але й для збереження національної ідентичності через колективну систему, яка захищає податковий суверенітет країн-членів ЄС.

Впровадження сучасних технологій для автоматизації процесів адміністрування податків є критично важливим для підвищення ефективності роботи податкових органів в Україні. Автоматизація може забезпечити прозорість та зручність податкових процедур як для держави, так і для платників податків. Одним із найбільш вдалих прикладів є система e-VAT у Польщі, яка дозволила значно знизити бюрократичні бар'єри та мінімізувати людський фактор у податкових процесах.

Електронні системи звітності, такі як e-VAT, дозволяють підприємствам подавати податкові декларації онлайн, автоматично розраховувати суми податкових зобов'язань та сплачувати їх через інтернет. Це не лише зменшує час, необхідний для виконання податкових зобов'язань, але й знижує можливості для помилок та маніпуляцій. Впровадження подібних систем в Україні може значно спростити процес податкового адміністрування, зокрема для малого та середнього бізнесу, які часто стикаються з проблемами через складні та запутані процедури.

Автоматизація також сприяє зниженню рівня корупції у податкових органах. Коли більшість процесів здійснюються автоматично, зменшується необхідність у безпосередньому контакті між податковими інспекторами та платниками податків, що значно знижує ризик корупційних дій. Наприклад, у Словенії впровадження електронної системи адміністрування податків e-Taxation призвело до значного

зменшення корупційних ризиків та підвищення рівня довіри до податкової системи.

Крім того, автоматизація дозволяє податковим органам ефективніше контролювати та аналізувати податкові надходження. Сучасні аналітичні інструменти можуть виявляти аномалії та підозрілі транзакції, що сприяє своєчасному виявленню спроб ухилення від сплати податків. Наприклад, в Естонії, яка є одним із лідерів у сфері цифрового уряду, впровадження електронної системи адміністрування податків дозволило значно покращити збори ПДВ та інших податків завдяки ефективному моніторингу та аналізу даних.

Впровадження сучасних технологій для автоматизації процесів адміністрування податків в Україні потребує комплексного підходу, який включає не лише технічні рішення, але й навчання персоналу, оновлення законодавчої бази та забезпечення належної інфраструктури. Це може вимагати значних інвестицій на початковому етапі, але досвід інших країн показує, що такі вкладення окупаються завдяки підвищенню ефективності податкового адміністрування, зниженню корупції та збільшенню податкових надходжень до державного бюджету.

Досвід країн Європейського Союзу свідчить, що підвищення прозорості у роботі податкових органів є одним з ключових факторів у боротьбі з корупцією, зокрема, в області непрямих податків. Прозорість дозволяє створити довіру до податкової системи та забезпечує рівні умови для всіх платників податків, що особливо важливо для непрямих податків, які сплачуються споживачами через ціни товарів і послуг.

Важливим аспектом є доступність інформації про податкові надходження та витрати, що дозволяє громадськості та бізнесу мати чітке уявлення про фінансові потоки та контроль за використанням коштів. Одним із прикладів є практика Німеччини, де всі податкові декларації великих компаній, що включають сплату непрямих податків, є публічно доступними. Це дозволяє не лише контролювати сплату податків, але й створює можливість для громадського моніторингу.

Така практика значно знижує можливості для корупційних схем, оскільки будь-які відхилення або підозрілі операції стають видимими для суспільства. Крім того, в Німеччині діє система жорстких санкцій за корупційні дії, що включає високі штрафи та кримінальну відповідальність для порушників. Прозорість у сфері непрямих податків сприяє більш справедливому розподілу податкового навантаження та покращує економічний клімат в країні.

Іншим важливим кроком є посилення контролю за діяльністю податкових інспекторів, особливо у сфері непрямих податків. В країнах ЄС активно впроваджуються системи внутрішнього та зовнішнього аудиту, які регулярно перевіряють діяльність податкових органів. Наприклад, у Швеції діє незалежний орган, який здійснює моніторинг та аудит діяльності податкових інспекторів. Це дозволяє виявляти та запобігати корупційним проявам ще на ранніх стадіях, що підвищує ефективність адміністрування непрямих податків та довіру до податкової системи.

Важливим елементом підвищення прозорості є впровадження електронних систем звітності та обробки даних. У Естонії, яка є одним із лідерів у сфері цифрового урядування, впроваджено електронну систему адміністрування податків e-Tax. Ця система дозволяє автоматизувати більшість процесів, зменшуючи контакт між платниками податків та податковими інспекторами, що мінімізує можливості для корупції. Крім того, всі дані про надходження та витрати від непрямих податків є доступними онлайн у режимі реального часу, що забезпечує повну прозорість фінансових операцій.

Запровадження жорстких санкцій за корупційні дії також є дієвим інструментом у боротьбі з корупцією. Важливо, щоб санкції були не лише високими, але й невідворотними. У Данії, наприклад, за корупційні правопорушення у сфері непрямих податків передбачено не тільки високі штрафи, але й тривалі тюремні терміни. Крім того, інформація про виявлені випадки корупції та заходи, вжиті до порушників, публікується у відкритому доступі, що створює додатковий стримуючий ефект.

Таким чином, підвищення прозорості та боротьба з корупцією у сфері непрямих податків є ключовими чинниками для створення ефективної та справедливої податкової системи. Використання досвіду країн ЄС може стати корисним для України у впровадженні сучасних практик та інструментів, що сприятимуть підвищенню довіри до податкової системи та забезпеченню стабільного економічного зростання.

Для зниження рівня тіньової економіки необхідно створити сприятливі умови для легалізації бізнесу. Це включає ряд заходів, спрямованих на спрощення податкових процедур, введення податкових стимулів та амністій для підприємців, що працюють у тіньовому секторі. Досвід інших країн, таких як Литва, показує, що ці заходи можуть суттєво підвищити рівень легалізації бізнесу та зменшити частку тіньової економіки.

Одним із ключових кроків у стимулюванні легалізації бізнесу є спрощення податкових процедур для малого та середнього бізнесу. В Україні це може включати впровадження спрощеної системи оподаткування, яка дозволить підприємцям звітувати про свої доходи та сплачувати податки з меншими адміністративними витратами. Наприклад, у Литві була впроваджена система спрощеного оподаткування для малих підприємств, яка включає знижену ставку податку та спрощені вимоги до звітності. Це сприяло значному збільшенню кількості легальних підприємств.

Важливим аспектом є введення податкових стимулів для легалізації бізнесу. Це можуть бути податкові кредити, гранти або субсидії для підприємців, які виходять із тіньового сектору та починають працювати легально. Наприклад, в Італії було впроваджено програму податкових кредитів для малих підприємств, які реєструються офіційно та дотримуються всіх податкових вимог. Це дозволило значно знизити бар'єри для входу на офіційний ринок та стимулювати легалізацію бізнесу.

Ще одним ефективним заходом може бути податкова амністія для підприємців, які працюють у тіньовому секторі. Податкова амністія дозволяє підприємцям легалізувати свій бізнес без страху перед штрафами та кримінальною

відповідальністю за минулі податкові порушення. Наприклад, у Греції в 2017 році була проведена податкова амністія, яка дозволила тисячам підприємців легалізувати свій бізнес та сплатити податки на вигідних умовах. Це сприяло значному зростанню податкових надходжень та зниженню рівня тіньової економіки.

Крім того, важливою складовою стимулювання легалізації бізнесу є інформаційна та консультативна підтримка для підприємців. Державні та приватні організації можуть надавати консультації щодо податкового законодавства, допомагати у веденні бухгалтерського обліку та звітності, а також проводити навчання з основ ведення бізнесу. Наприклад, у Великобританії діє мережа бізнес-центрів, які надають безкоштовні консультації та тренінги для малих підприємців, що сприяє їх легалізації та розвитку.

Впровадження таких заходів в Україні може значно підвищити рівень легалізації бізнесу, знизити частку тіньової економіки та збільшити податкові надходження до державного бюджету. Це сприятиме створенню справедливих умов для всіх учасників ринку та підвищенню економічної стабільності країни.

Створення системи консультацій та підтримки для платників податків є важливим кроком для забезпечення ефективного виконання податкових зобов'язань, особливо серед малого та середнього бізнесу. Такі системи допомагають підприємцям краще розуміти складні аспекти податкового законодавства, що знижує ризики помилок у звітності та сплати податків. Впровадження подібних систем в Україні може значно підвищити рівень податкової дисципліни та зменшити адміністративний тиск на підприємства.

Одним з успішних прикладів є досвід країн Європейського Союзу, де активно функціонують державні та приватні консультаційні служби для платників податків. Наприклад, у Німеччині податкові консультації надаються як державними органами, так і незалежними консалтинговими фірмами. Державні консультаційні центри надають безкоштовні послуги з питань податкового законодавства, допомагають у підготовці податкової звітності та роз'яснюють зміни у податковому законодавстві.

Регулярні навчання та семінари для платників податків є ще одним важливим аспектом системи підтримки. У Великобританії, наприклад, податкова служба HMRC регулярно проводить семінари та вебінари для підприємців, де розглядаються актуальні питання податкового законодавства та практичні аспекти його застосування. Ці заходи спрямовані на підвищення рівня знань платників податків та зниження кількості помилок у податковій звітності.

Безкоштовні консультаційні послуги можуть бути особливо корисними для малого та середнього бізнесу, який часто не має достатніх ресурсів для найму професійних бухгалтерів та юристів. У Швеції існує спеціальна програма підтримки малого бізнесу, де підприємці можуть отримати безкоштовні консультації з податкових питань, фінансового планування та управління бізнесом. Ця програма допомагає малим підприємствам уникати помилок і забезпечувати відповідність податковому законодавству.

Розвиток системи консультацій та підтримки в Україні може включати створення національної мережі консультаційних центрів, які надаватимуть безкоштовні послуги з податкових питань. Важливо також впроваджувати онлайн-платформи, де платники податків зможуть отримувати інформацію, брати участь у вебінарах та задавати питання експертам. Такий підхід дозволить значно підвищити рівень обізнаності підприємців про свої податкові зобов'язання та сприятиме зменшенню рівня тіньової економіки.

Таким чином, вдосконалення правового регулювання непрямих податків в Україні потребує комплексного підходу, який включає гармонізацію з європейськими стандартами, автоматизацію процесів адміністрування, підвищення прозорості та боротьбу з корупцією, стимулювання легалізації бізнесу та розвиток системи підтримки платників податків. Використання досвіду країн ЄС може стати ефективним інструментом для досягнення цих цілей і сприяти стабільному розвитку економіки України.

ВИСНОВКИ

Непрямі податки є обов'язковими платежами, що надходять до бюджетної системи країни та складають частину чистого доходу, сформованого під час виробництва. Ці податки стягуються через механізм включення в ціну продукції, товарів або послуг, які оплачують кінцеві споживачі. Саме вони є фактичними платниками податків на споживання. Хоча непрямі податки сплачують до бюджету виробники та інші суб'єкти, які надають послуги та товари, кінцевими платниками є споживачі. Таким чином, непрямі податки створюють відносини, за яких виробники товарів і надавачі послуг перекладають суми податків на кінцевих споживачів, що оплачують їх при купівлі.

Непрямі податки відіграють значну соціально-економічну роль та займають важливе місце в економіці країни. По-перше, вони є суттєвим джерелом державних доходів, їхня питома вага історично перевищує частку податку на прибуток та інших прямих податків. По-друге, через податки на споживання здійснюється розподіл і перерозподіл доходів та фінансових потоків між різними соціальними групами населення. По-третє, система непрямого оподаткування впливає на процеси та обсяги виробництва, торгівлі та споживання, сприяючи їхньому зростанню або, навпаки, обмежуючи його. Це дозволяє регулювати рух товарообігу відповідно до стратегічних цілей розвитку економіки країни.

Будучи фактично прямою надбавкою до ціни, податки на споживання мають виражений фіскальний характер і легко піддаються обліку та контролю. Практика використання податків на споживання поширена в більшості розвинених країн з ринковою економікою. Вони переважно застосовуються для обмеження певних видів споживання та наповнення бюджетів. Основні види непрямих податків включають акциз, податок на додану вартість та мито.

Аналізуючи стан надходжень непрямих податків в Україні, згідно з даними доходів зведеного бюджету України протягом останніх 10 років, можна помітити загальний ріст надходжень починаючи з 2014, закінчуючи 2023рр., для кожного з аналізованих видів податків спостерігаються різні темпи зростання. Якщо брати до уваги ПДВ, можна спостерігати загальний тенденційний ріст надходжень цього

податку протягом аналізованого періоду (у 2014 - 189 млрд грн до 2023 - 581 млрд грн). У загальному простежується різке коливання надходжень ПДВ; яскравим прикладом є 2019 рік та 2021, коли у 2019 році відбувся суттєвий спад на рівні 17,39%, проте в 2021 році відбулось різке зростання на 29,82%, відносно минулого року, в якому через вплив COVID-19 відбулось зменшення на рівні 9,33%. Загалом, можна відзначити певну стабільність у зростанні надходжень ПДВ, що може свідчити про ефективність цього податкового механізму у забезпеченні фінансових потреб держави.

Щодо акцизного податку, враховучи те, що цей податок став загальнодержавним, починаючи з 2015 року, у ньому простежується розподіл між місцевими та державними бюджетами, тому загалом його частка доходу до державного бюджету перевищує частку до місцевих бюджетів, але існують роки, коли частка до місцевих бюджетів значно зростає (2023 рік). В загальній складності, спостерігається загальний тенденційний ріст надходжень акцизного податку протягом аналізованого періоду. Значення акцизного податку зросли з 45 млрд грн у 2014 році до 167 млрд грн у 2023 році.

Податок від акцизів відзначається меншою стабільністю порівняно з ПДВ. Наприклад, у 2022 році спостерігається різкий спад на рівні 25,32%, але в 2023 році відбувається різке зростання на 65,22%. Дана ситуація пов'язана з початком гострої фази російсько-української війни у 2022 році та адаптацією населення до неї у 2023 році.

Перейдемо до ввізного мита, подібно до інших податків, надходження ввізного мита піддаються коливанням. Наприклад, спостерігаються різкі зміни у 2015 та 2016 роках, а також у 2022 році. Однак у цілому можна відзначити загальну тенденцію до зростання надходжень ввізного мита протягом аналізованого періоду.

Фактори, що впливають на надходження ввізного мита, можуть бути різноманітні, такі як зміни в зовнішній торгівлі, валютні коливання, тарифні політики тощо. Загальний аналіз надходжень непрямих податків до бюджету України за останні десять років свідчить про стабільний ріст цих надходжень з року в рік.

Хоча спостерігаються коливання в рівнях надходжень кожного з цих податків через різноманітні фактори, такі як економічні зміни, реформи податкової системи та міжнародна кон'юнктура, загальна тенденція є позитивною. Ріст надходжень непрямих податків свідчить про певну стабільність у економічному розвитку країни та ефективність податкової політики.

Підсумовуючи динаміку надходжень непрямих податків до бюджету міста Одеси, спостерігається поступова тенденція зростання, яка показала максимальний поштовх у 2021 році, разом із подальшим зростанням в останні роки, що свідчить про збільшення важливості непрямих податків, як джерела доходів для бюджету міста Одеса, разом із цим були різкі коливання у рівнях надходжень непрямих податків, зумовлені економічними, політичними та соціальними факторами.

Якщо говорити про рівень економічної активності в Україні, спостерігаються певні тенденції, які можуть мати значний вплив на економіку України, включаючи зменшення податкових зобов'язань та збільшення соціального навантаження на працездатну частину населення.

Проаналізувавши дані зовнішньої торгівлі України за останні роки, можна побачити податковий потенціал територій країни в контексті непрямих податків. Враховуючи певні аспекти, можна простежити слушне зауваження з тієї точки зору, щоб політика в сфері зовнішньої економічної торгівлі та податкового адміністрування треба щоб була адаптована до змін у глобальному і регіональному контексті, щоб максимізувати податкові надходження і сприяти стабільному економічному розвитку.

Якщо узагальнити динаміку ВВП в Україні, то можна спостерігати тісний зв'язок з потенціалом непрямих податкових надходжень, та необхідність адаптованої податкової політики для оптимізації фіскальних ресурсів територій, значне зростання ВВП відбувалося починаючи з 2015 до 2023 року окрім певних років (від 20,4% до 30,2%), зниження ВВП у 2022 році на 4,9% могло негативно вплинути на непрямі податкові надходження, зменшуючи обсяги внутрішньої торгівлі та імпорту. Такі спали в економіці вимагають уваги до адаптації податкової політики для стабілізації бюджетних надходжень

Якщо взяти до уваги середню заробітну плату по регіонах України на 2022 рік, цей показник складає 14577 грн. Донецька та Київська області вищі за середнє по Україні, це свідчить про більш високий економічний розвиток цих регіонів та кращі можливості для збору непрямих податків через більший обсяг споживання. Високі зарплати сприяють збільшенню витрат на товари та послуги, а отже, і збільшенню надходжень від ПДВ та акцизів. Також регіони України, що спеціалізуються на галузях із високим акцизними ставками, такими, як виробництво алкоголю та тютюнових виробів, можуть мати значно вищий податковий потенціал через збір акцизних податків.

Аналіз проблем, пов'язаних зі збором та стягненням непрямих податків, дозволив виявити низку ключових викликів, які перешкоджають ефективному функціонуванню податкової системи в Україні. Однією з основних проблем є високий рівень податкових ухилень та шахрайства з ПДВ, що значно знижує надходження до бюджету. Недосконалість податкового адміністрування та недостатня автоматизація процесів збору податків також сприяють виникненню податкових прогалин. Крім того, складність податкового законодавства та часті зміни в нормативно-правовій базі створюють додаткові труднощі для платників податків та контролюючих органів.

Недостатня прозорість та ефективність роботи податкових органів, а також корупційні ризики у сфері оподаткування негативно впливають на довіру бізнесу та населення до податкової системи. Важливою проблемою є також тіньова економіка, яка знижує податкові надходження та створює нерівні умови для легального бізнесу.

Для подолання цих проблем необхідно провести комплексні реформи податкової системи, спрямовані на спрощення та стабілізацію податкового законодавства, підвищення прозорості та автоматизації процесів збору податків, а також на посилення відповідальності за податкові правопорушення. Впровадження сучасних інформаційних технологій, удосконалення механізмів контролю та підвищення кваліфікації працівників податкових органів можуть значно покращити ефективність збору та стягнення непрямих податків, що сприятиме

стабільному наповненню державного бюджету та зміцненню фінансової системи України.

Запровадження запропонованих заходів сприятиме збільшенню надходжень до бюджетної системи України та відповідатиме загальній політиці використання непрямих податків для обмежувальних заходів, спрямованих на підвищення якості життя шляхом обмеження споживання шкідливих товарів. Крім того, помірне регулювання ставок непрямих податків є важливим для економіки повоєнної України, оскільки воно допоможе уникнути погіршення добробуту населення та максимізувати ресурсну складову бюджетних коштів для підтримки економіки у відбудові та розвитку після руйнувань, спричинених активною фазою військового конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n8575>

2. Indirect taxes – Eurostat [Електронний ресурс] / Офіційний сайт OECD Glossary of statistic terms. – Режим доступу: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1330>

3. OECD Definition of taxes [Електронний ресурс]/ Офіційний сайт OECD. – 19 Apr. – 1996. – Режим доступу: <http://www1.oecd.org/daf/mai/pdf/eg2/eg2963e.pdf>

4. Жук А.О. Особливості оподаткування акцизним податком в Україні, в контексті змін податкового законодавства / А.О. Жук // Перспективні напрямки наукової думки. – Том 4.- 2018. – с. 31-34

5. Митний кодекс України

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#>

6. Реформування податкової системи України: сучасні виклики та орієнтири: монографія / авторський колектив; за заг. ред. П. В. Пашка, Л. Л. Тарангул. – К., ТОВ «Новий друк», 2015. – 570 с.

7. Непряме оподаткування в Україні та шляхи його вдосконалення / В. М. Кміть, В. В. Сусяк // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. – 2018. – № 29 (68). – С. 91–95.

8. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755. [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-172>.

9. Плотнікова К. О. Правове регулювання акцизного оподаткування в Україні [Електронний ресурс]/ Плотнікова К. О.// Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право», 2020 (29), 226-231. – Режим доступу: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2020-29-30>

10. Сличко С. Удосконалення митних формальностей щодо товарів в міжнародних поштових та експрес відправленнях [Електронний ресурс]/ Сличко С. // Публічне право № 3 (47) (2022). с. 17-24 – Режим доступу:

<https://www.publichne-pravo.com.ua/files/47/3.pdf>

11. Сіташ Т.Д. Непрямі податки в податковій системі України. Економічний журнал. 2015. № 2.
12. Бандурка О.М., Понікаров В.Д. Податкове право: науково-практичний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 312 с.
13. Івашків Т.С., Петрина М. Ю., Кушлик О. Ю, Вербовська Л. С. Переваги та недоліки в системі прямого і непрямого оподаткування. Науково-інформаційний вісник «Економіка». 2013. №7. С.10–24
14. Івашків Т.С., Петрина М. Ю., Кушлик О. Ю, Вербовська Л. С. Переваги та недоліки в системі прямого і непрямого оподаткування. Науково-інформаційний вісник «Економіка». 2013. №7. С.337.
15. Доходи зведеного бюджету України. URL: <https://cost.ua/byudzhety-ukrayiny/revenue/main/#1>
16. Бюджет Одеси: виконання бюджету за 2022 рік. Офіційний веб-сайт міста Одеса. URL: <https://omr.gov.ua/ua/news/231849>
17. Виконання бюджету – 2021. Офіційний веб-сайт міста Одеса. URL: <https://omr.gov.ua/ua/open-city/budget/arhiv-razdela-byudjet/arhiv-2021/vipolnenie-byudjeta-odessi-2021/>
18. Виконання бюджету – 2023. Офіційний веб-сайт міста Одеса. URL: https://omr.gov.ua/ua/open-city/budget/vykonannia_2023/
19. Виконання бюджету Одеси – 2019. Офіційний веб-сайт міста Одеса. URL: <https://omr.gov.ua/ua/open-city/budget/arhiv-razdela-byudjet/arhiv-2019/vipolnenie-byudjeta-odessi-2019/>
20. Виконання бюджету Одеси – 2020. Офіційний веб-сайт міста Одеса. URL: <https://omr.gov.ua/ua/open-city/budget/arhiv-razdela-byudjet/arhiv-2020/vipolnenie-byudjeta-odessi-2020/>
21. Зведений бюджет міста Одеси. Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1520100000/info/indicators>
22. Рівень безробіття в Україні. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/>

23. Показники зовнішньої торгівлі України. Державна митна служба України. URL: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/>
24. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2024. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
25. Середня зарплата в Україні. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/>
26. Шило Ж.С. Проблеми та недоліки прямого та непрямого оподаткування в державі. Вісник НУБГП. Серія «Економічні науки». 2022. № 1 (97). С. 99-112
27. Щодо основних новацій та перспектив податкового законодавства у 2023 році. Державна податкова служба України. 2024. URL: <https://zp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-644148.html>
28. Облікова політика – 2023: що та як змінити. Головбух. URL: <https://gb.expertus.com.ua/content/attachments/e085c282-3b95-548f-b5cb-8412d605cfeb.pdf>
29. У 2021 році майже 222 тисячі осіб скористалися відкритими даними ДПС. Електронний кабінет. URL: <https://cabinet.tax.gov.ua/news/D66379B6208200B6E0530A5028079C79>
30. Трансформація податку на прибуток підприємств у податок на виведений капітал. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28992.pdf>
31. Податкова відшкодувала лише 63% запитаного ПДВ. Agroportal. 2024. URL: <https://agroportal.ua/news/finansy/podatкова-vidshkoduvala-lish-63-zapitanogo-pdv>
32. Укргазвидобування торік сплатило ₪23,8 мільярда ренти. Укрінформ. 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3814134-ukrgazvidobuvanna-torik-splatilo-238-milarda-renti.html>
33. Телефон Гетманцева та натяки податкової про хабар. Як бізнес вже рік намагається вирішити проблему блокування податкових накладних і відшкодування ПДВ. Форбс. 2023. URL: <https://forbes.ua/money/telefon-getmantseva-ta-reforma-podatkovoi-yak-vlada-ta-eksporter-ponad-rik-namagayutsya-rozvyazuvati-problemu-blokuvannya-podatkovikh-nakladnikh-ta-vidshkoduvannya-pdv-19042023-13137>

- 34.Стартапів і малого бізнесу стало значно більше, ніж до повномасштабної війни,
— В'ячеслав Черкашин. Український тиждень. 2023. URL:
<https://tyzhden.ua/startapiv-i-maloho-biznesu-stalo-znachno-bilshe-nizh-do-povnomasshtabnoi-vijny-v-iacheslav-cherkashyn/>
- 35.Десятнюк О.М., Ткачик Ф.П., Марченко Л.І. Особливості податкової гармонізації в Європейському Союзі в умовах турбулентності. Наукові праці НДФІ. 2022. № 1 (98). С. 24-33
- 36.Роман В.П., Сливка Я.В., Маслянка П.І. Податкова політика України в рамках євроінтеграційних процесів. Економіка. Фінанси. Право. 2023. № 6. С. 11-14
- 37.Валігура В., Герчаківський С. Актуалітети гармонізації акцизного оподаткування енергопродуктів в ЄС та Україні. Світ фінансів. 2022. № 3 (72). С. 42-54